

Hrvatski oslobodilački pokret

Ilić, Mijo

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:324608>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA POVIJEST

Mijo Ilić

**HRVATSKI OSLOBODILAČKI POKRET
(HOP)**

ZAVRŠNI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Vlatka Vukelić

ZAGREB, 2022. godina

Sadržaj

1. Uvod.....	4
1.1. Struktura rada i stanje istraženosti teme.....	5
2. Slom Nezavisne Države Hrvatske (NDH) i odlazak dr. Ante Pavelića u emigraciju..	7
2.1. Uspostava i slom Nezavisne Države Hrvatske.....	11
2.2. Boravak dr. Ante Pavelića u Austriji, Italiji i Argentini nakon kraja Drugog svjetskog rata.....	16
3. Hrvatski oslobodilački pokret (HOP).....	21
3.1. Osnivanje Hrvatskoga oslobodilačkoga pokreta (HOP-a).....	26
3.2. Poslovnik Hrvatskoga oslobodilačkoga pokreta (HOP-a).....	30
3.3. Hrvatski oslobodilački pokret u Kanadi, SAD-u i Njemačkoj.....	34
3.4. Atentat na dr. Antu Pavelića i raskol unutar HOP-a nakon njegove smrti.....	37
4. Političke organizacije koje su proizašle iz HOP-a.....	42
4.1. Hrvatsko katoličko bratstvo (HKB).....	42
4.2. Tajne revolucionarne ustaške postrojbe (TRUP).....	44
4.3. Hrvatska narodna fronta (HNF).....	46
4.4. Hrvatski revolucionarni oslobodilački pokret (HROP).....	47
4.5. Hrvatsko revolucionarno bratstvo (HRB).....	47
5. Zaključak.....	55
6. Bibliografija.....	58

Kratice

CIA – Central Intelligence Agency
FNRJ – Federativna Narodna Republika Jugoslavija
HFSS – Hrvatska federalistička seljačka stranka
HKB – Hrvatsko katoličko bratstvo
HNF – Hrvatska narodna fronta
HNV – Hrvatsko narodno vijeće
HSS – Hrvatska seljačka stranka
HSP – Hrvatska stranka prava
HOS – Hrvatske oružane snage
HOP – Hrvatski oslobodilački pokret
HRB – Hrvatsko revolucionarno bratstvo
HROP – Hrvatski revolucionarni oslobodilački pokret
HRSS – Hrvatska republikanska seljačka stranka
HVO – Hrvatsko vijeće obrane
Kraljevina SHS – Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca
JA – Jugoslavenska armija
MI6 – Military Intelligence 6
NDH – Nezavisna Država Hrvatska
NOVJ – Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije
NRH – Narodna Republika Hrvatska
PTS – Poglavnikova tjelesna straža
RAVSIGUR – Ravnateljstvo za javni red i sigurnost
RH – Republika Hrvatska
SAD – Sjedinjene Američke Države
SDK – Seljačko-demokratska koalicija
SDS – Samostalna demokratska stranka

SFRJ – Socijalistička Federativna Reublika Jugoslavija
SOHDE – Središnji odbor hrvatskih društava Europe
SSSR – Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika
SSUP – Savezni Sekretarijat unutarnjih poslova
SRH – Socijalistička Republika Hrvatska
SRS – Srpska radikalna stranka
TRUP – Tajne revolucionarne ustaške postrojbe
Tzv. – takozvana
UDB-a – Uprava države sigurnosti
UHNj – Ujedinjeni Hrvati Njemačke
UHRO – Ustaša Hrvatska Revolucionarna Organizacija
UKH – Ujedinjeni Kanadski Hrvati
VMRO – Vnatrašna Makedonska Revolucionarna Organizacija

1. Uvod

U ovom radu analizirat će se osnutak, struktura i djelovanje Hrvatskog oslobodilačkog pokreta (HOP-a). Značajan dio političkog i vojnog vodstva Nezavisne Države Hrvatske nakon njezinog vojnog sloma 8. svibnja 1945. godine, napušta Hrvatsku i zapućuje se prema izbjegličkim i zatvoreničkim logorima u Austriji, Italiji i Njemačkoj.¹ Hrvatski politički emigranti nakon kraja Drugog svjetskog rata nastavili su s političkim djelovanjem koje je kod prvaka nekadašnjeg *Ustaškog pokreta* težilo ponovnoj uspostavi Nezavisne Države Hrvatske. Ostali hrvatski politički emigranti težili su ponovnoj uspostavi samostalne i suverene hrvatske države, odbacujući načela *Ustaškog pokreta*. Većina nekadašnjih prvaka *Ustaškog pokreta*, odlaskom u države svoje trajne emigracije, osnovali su vlastite političke organizacije, koje nisu uspjele prikupiti dovoljno članova.

Dr. Ante Pavelić je, bez obzira na okolnosti koje mu nisu išle u prilog, u razdoblju poraća uživao autoritet među hrvatskim iseljenicima. Smatrali su kako bi se on trebao ponovno angažirati u političkom životu. Međutim, dr. Ante Pavelić je u prvim godinama poraća, iz objektivnih razloga, živio povučeno u konspirativnosti smatrajući kako nije vrijeme za snažnije političko djelovanje. Na nagovor bliskih prijatelja i suradnika odlučio se u listopadu 1949. godine na osnivanje Hrvatske državotvorne stranke koja nikada nije ispunila njegova očekivanja. Upravo je to uzrokovalo osnivanje Hrvatskog oslobodilačkog pokreta 8. lipnja 1956. godine. HOP je ubrzo postao najveća politička organizacija iseljenih Hrvata u svijetu i to je bio do osnivanja Hrvatskog narodnog vijeća (HNV-a) 1974. godine. Zbog utjecaja HOP-a u svijetu, dr. Ante Pavelić postaje meta jugoslavenske tajne službe, Uprave državne sigurnosti (UDB-e). UDB-a je izvršila atentat na dr. Antu Pavelića 10. travnja 1957. godine, kojeg je preživio uz teške posljedice. Preminuo je 28. prosinca 1959. godine u Madridu u Španjolskoj. Smrću dr. Ante Pavelića novi predsjednik HOP-a postaje, njegovom odlukom, dr. Stjepan Hefer koji nije imao autoritet među članstvom HOP-a poput prethodnika.

Ubrzo manje grupe članova HOP-a odlaze iz pokreta i osnivaju vlastite političko-revolucionarne organizacije poput Hrvatskog katoličkog bratstva (HKB-a), Hrvatske

¹ Karakaš Obradov 2011: 251-252.

narodne fronte (HNF-a), Hrvatskog revolucionarnog oslobodilačkog pokreta (HROP-a) i Hrvatskog revolucionarnog bratstva (HRB-a). HOP je osnovao i vlastiti revolucionarni ogranak Tajne revolucionarne ustaške postrojbe (TRUP) kako bi spriječio osipanje članova, no bezuspješno.

Najveći raskol unutar HOP-a dogodio se 5. siječnja 1966. godine kada je dr. Vjekoslav Vrančić s velikim dijelom članova HOP-a napustio matični HOP i osnovao reorganizacijski HOP – Reorganizacija.

HOP je postupno tijekom vremena izgubio na važnosti, te postao samo jedna u moru političkih organizacija iseljenih Hrvata. Stvaranjem samostalne i suverene Republike Hrvatske (RH), HOP i brojne druge političke organizacije prestaju djelovati, iako nikada nisu prestale postojati (nije izvršena njihova formalna likvidacija).

Cilj ovog rada je predstaviti osnivanje HOP-a, njegovo političko djelovanje u iseljeništvu i raskol koji je prouzrokovao stvaranje brojnih političkih organizacija iseljenih Hrvata.

1.1. Struktura rada i stanje istraženosti teme

Rad je podijeljen u ukupno šest poglavlja. U prvom poglavlju - "Uvod" obrazložena je tema rada. U drugom poglavlju pod naslovom "Slom Nezavisne Države Hrvatske (NDH) i odlazak dr. Ante Pavelića u emigraciju" prikazani su posljednji dani NDH, te boravak dr. Ante Pavelića u Austriji i Italiji prije trajnog emigriranja u Argentinu. Treće poglavlje - "Hrvatski oslobodilački pokret (HOP)" donosi sustavan pregled strukture hrvatskog političkog iseljeništva u prvim godinama poraća, te njihovo okupljanje oko dr. Ante Pavelića i osnivanje HOP-a uz naravno najveći raskol unutar njega. U četvrtom poglavlju pod naslovom "Političke organizacije koje su proizašle iz HOP-a" prikazane su političko-revolucionarne organizacije iseljenih Hrvata koji su napustili HOP, zagovarajući radikalniju i revolucionarniju politiku, te odgovor HOP-a na taj problem. Peto poglavlje - "Zaključak" donosi završna razmatranja o temi rada na temelju relevantne literature. Šesto poglavlje pod naslovom "Bibliografija" donosi pregled korištene literature u izradi ovog rada.

Kada govorimo o odlasku dr. Ante Pavelića u iseljništvo, te njegovom boravku u Italiji i Austriji nezaobilazni su radovi: monografija Bogdana Krizmana *Pavelić u bjekstvu* iz

1986. godine, monografija Hrvoja Matkovića *Povijest Nezavisne Države Hrvatske* iz 1994. godine, monografija Dinka Šakića *S poglavnikom u Alpama* iz 2001. godine, članak Dolores Bracanović pod naslovom “S poglavnikom na povlačenju” iz 1960. godine, autobiografija dr. Ante Pavelića *Doživljaji* iz 2015. godine i doktorski rad Ante Delića pod naslovom *Djelovanje Ante Pavelića 1945.-1953. godine* iz 2016. godine.

Radovi važni za razumijevanje Hrvatskog oslobodilačkog pokreta i političkih organizacija koje su proizašle iz njega su: monografije Bože Vukušića *Tajni rat UDB-e protiv hrvatskih iseljenika iz Bosne i Hercegovine* iz 2001. godine i *HRB: Hrvatsko revolucionarno bratstvo: rat prije rata* iz 2010. godine, monografija Ivana Čizmića, Marina Sopte i Vlade Šakića *Iseljena Hrvatska* iz 2005. godine, monografija Tomislava Krole *Hrvatski politički emigrant 1941-1991.* iz 2009. godine, monografija Kazimira Katalinića *Od poraza do pobjede – Povijest hrvatske političke emigracije 1945. – 1990.* iz 2017. godine, monografija Marina Sopte *Hrvati u Kanadi, Oblikovanje hrvatske zajednice od 1945. do 1995.* iz 2012. godine, članak Petra Hinića “Političko djelovanje hrvatske emigracije u Njemačkoj kroz razdoblje komunističke vladavine” iz 1998. godine, članak Tihomira Cipeka i Katarine Spehnjak “Disidenti, opozicija i otpor – Hrvatska i Jugoslavija 1945-1990.” iz 2007. godine, zbornik radova pod naslovom *Društveno-povijesni kontekst političkog djelovanja u iseljeništvu: Organizacije, stranke, pokreti* iz 2020. godine, kao i brojni drugi radovi korišteni u izradi ovog rada.

2. Slom Nezavisne Države Hrvatske (NDH) i odlazak dr. Ante Pavelića u emigraciju

Nakon kraja Prvog svjetskog rata u kojem je prestala postojati Austro-Ugarska Monarhija, koja je potpisala kapitulaciju 3. studenoga 1918. godine, Hrvatska je već 29. listopada 1918. godine prekinula sve odnose s Austro-Ugarskom Monarhijom i ušla u novu državnu zajednicu, Državu Slovenaca, Hrvata i Srba.² Cilj navedene države bio je osigurati ujedinjenje s Kraljevinom Srbijom i Crnom Gorom, utemeljeno na jednakosti svih naroda i ustavnosti.³ Usprkos dogovoru koji je rezultirao 1. prosinca 1918. godine stvaranjem Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, ova država nije poštovala jednakost svih naroda i prvenstveno je provodila velikosrpsku-centralističku politiku, kojoj je cilj bio nadvladati sve druge narode. Na čelu Kraljevine SHS nalazila se srpska vladarska dinastija Karađorđević, s kraljem Aleksandrom I. koji je bio predvodnik navedene srpske politike.⁴ Prva vlada Kraljevine SHS u kojoj je bio dr. Ante Trumbić kao ministar vanjskih poslova, morala se suočiti i s teritorijalnim pretenzijama Kraljevine Italije.⁵

Kraljevina Italija je ušla u Prvi svjetski rat 30. travnja 1915. godine na strani saveza sila Antante i to zahvaljujući Londonskom ugovoru od 26. travnja 1915. godine, kojim je trebala dobiti veliki dio istočnojadranske obale i otoka.⁶ Dr. Ante Trumbić je pregovarao s vladom Kraljevine Italije, te je na kraju bio primoran potpisati Rapallski ugovor 12. studenoga 1920. godine kojim je veći dio istočnojadranske obale i otoka pripao Kraljevini Italiji.⁷ Poslije ovog događaja dr. Ante Trumbić povlači se iz vlade Kraljevine SHS i odlazi u oporbu unutar Narodne skupštine u Beogradu.⁸

U ovom trenutku najsnažnija hrvatska politička stranka bila je Hrvatska seljačka stranka (HSS) na čelu s Stjepanom Radićem. Stjepan Radić je promijenio naziv stranke u Hrvatska republikanska seljačka stranka (HRSS) 1920. godine, te tijekom izbora iste godine ostvario najveći broj glasova u odnosu na sve druge političke stranke, no zbog izbornog zakona koji je određivao točan broj zastupnika pojedinog naroda unutar Narodne skupštine

² Matković 1998: 17.

³ Matković 1998: 17.

⁴ Matković 1998: 17.

⁵ Matković 1998: 17.

⁶ Matković 1998: 17-18.

⁷ Matković 1998: 17-18.

⁸ Matković 1998: 18.

u Beogradu, HRSS je imao manje zastupnika, nego li Srpska radikalna stranka (SRS) na čelu s Nikolom Pašićem.⁹ Godine 1923. HRSS je ponovno pobijedio na izborima za Narodnu skupštinu, ali ponovno nije ostvario najveći broj zastupnika zbog prije navedenog izbornog zakona Kraljevine SHS.¹⁰ Godine 1924. Stjepan Radić je otišao u Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR), te je tom prilikom pridružio HRSS Kominterni, kako bi ostvario promjene u Kraljevini SHS.¹¹ Kada se vratio iz SSSR-a završio je u zatvoru, nakon čega se 1925. godine odlučuje za povratak imena stranke u HSS i ulazak u koaliciju sa SRS-om, kako bi sudjelovao u vlasti.¹² Obnašao je dužnost ministra prosvjete. Nakon ove epizode Stjepan Radić je bio razočaran, te kako bi ostvario snažniji utjecaj među hrvatskim građanima odlučio se za koaliciju sa Samostalnom demokratskom strankom (SDS-om) Svetozara Pribičevića. Tako je stvorena Seljačko-demokratska koalicija (SDK) koja je tijekom izbora 1927. godine završila u oporbi.¹³

Sve su ovo ključni podaci za razumijevanje političkog djelovanja dr. Ante Pavelića, prije stvaranja Nezavisne Države Hrvatske. Rođen je u Bradini kod Konjica, 14. srpnja 1889. godine.¹⁴ Njegovi roditelji podrijetlom su bili iz Krivog Puta kod Senja, a živjeli su u Bradini zbog poslovnih obveza njegova oca. Nakon završene osnovne škole u Konjicu, dr. Ante Pavelić je pohađao gimnaziju u Travniku, Karlovcu i Zagrebu, gdje je maturirao.¹⁵ Nakon završene srednje škole upisuje pravni fakultet u Zagrebu, na kojem je i doktorirao 1915. godine. Poslije toga polaže odvjetnički ispit i zapošljava se u uredu Aleksandra Horvata poznatog hrvatskog odvjetnika i člana Hrvatske stranke prava (HSP-a).¹⁶ Dr. Ante Pavelić također se pridružuje HSP-u te biva biran za zastupnika u gradskom vijeću grada Zagreba 1921. godine. Nezadovoljan političkom situacijom u Hrvatskoj, kandidirao se na listi HSP-a u koaliciji s Hrvatskom federalističkom seljačkom strankom (HFSS-om) dr. Ante Trumbića.¹⁷ Koalicija pod nazivom Hrvatski blok na izborima za Narodnu skupštinu 1927.

⁹ Matković 1998: 58.

¹⁰ Matković 1998: 58.

¹¹ Matković 1998: 58-59.

¹² Matković 1998: 59; Delić 2016: 9.

¹³ Matković 1998: 60; Delić 2016: 9.

¹⁴ Matković 1994: 7; Delić 2016: 8.

¹⁵ Matković 1994: 8; Delić 2016: 8.

¹⁶ Matković 1994: 8-9; Delić 2016: 8.

¹⁷ Matković 1994: 9; Delić 2016: 9.

godine zadobila je dva zastupnička mjesta.¹⁸ Dr. Ante Pavelić prvi je put biran za zastupnika u Narodnoj skupštini. Tijekom rada u Narodnoj skupštini dr. Ante Pavelić i dr. Ante Trumbić, priključili su Hrvatski blok klubu zastupnika HSS-a.¹⁹

Do tada dr. Ante Pavelić nije bio zagovornik radikalne politike, već je prvenstveno unutar Narodne skupštine govorio o položaju Hrvatske unutar Kraljevine SHS, kritizirajući vladajući režim i Vidovdanski ustav od 21. lipnja 1921. godine.²⁰ Tijekom jednog svojeg govora 1927. godine dr. Ante Pavelić predstavio je *Promemoriju*, upućenu vladi Kraljevine Italije, u težnji za zajedničkom suradnjom kako bi se promijenili odnosi unutar Kraljevine SHS.²¹

Događaj koji je promijenio stajalište dr. Ante Pavelića po pitanju revolucionarne borbe, jest atentat na Stjepana Radića, Ivana Pernara i Đuru Basaričeka koji je 20. lipnja 1928. godine počinio Puniša Račić u Narodnoj skupštini Kraljevine SHS.²² Dr. Ante Pavelić postao je svjestan kako se mirnim putem ne može izboriti hrvatska državna samostalnost. Stoga je zajedno s Gustavom Perčecom i dr. Branimirom Brankom Jelićem osnovao Hrvatski domobran u Zagrebu, 1928. godine, a ubrzo napušta Hrvatsku i odlazi u Austriju.²³ Dana 6. siječnja 1929. godine uvedena je šestosiječanjska diktatura, kojom nastaje Kraljevina Jugoslavija.

Odlaskom u Austriju dr. Ante Pavelić se sastaje s generalom Stjepanom Sarkotićem i nekadašnjim visokim vojnim dužnosnicima carske vojske Austro-Ugarske Monarhije.²⁴ Putuje u Mađarsku i zatim u Bugarsku. Tijekom boravka u Sofiji dr. Ante Pavelić je u svibnju 1929. godine potpisao Sofijsku deklaraciju s Vančom Mihajlovim vođom Vnatrešne Makedonske Revolucionerne Organizacije (VMRO-a). Nakon potpisivanja Sofijske deklaracije 1929. godine dr. Ante Pavelić je prvi puta osuđen na smrt u Kraljevini Jugoslaviji.²⁵

¹⁸ Matković 1994: 10; Delić 2016: 9.

¹⁹ Matković 1994: 10; Delić 2016: 9.

²⁰ Matković 1994: 11; Delić 2016: 9.

²¹ Matković 1994: 11-12.

²² Matković 1994: 14.

²³ Matković 1994: 15; Delić 2016: 9.

²⁴ Matković 1994: 16; Delić 2016: 9.

²⁵ Matković 1994: 18; Delić 2016: 10.

Na temelju Sofijske deklaracije, 1929. godine dr. Ante Pavelić je osnovao Ustašu Hrvatsku Revolucionarnu Organizaciju (UHRO) koja je trebala provoditi revolucionarne akcije na području Hrvatske.²⁶ Vojnici UHRO-a su polazili vojnu obuku u vojnim logorima u Kraljevini Italiji i Mađarskoj.²⁷

Prva revolucionarna akcija UHRO-a je bio Velebitski ili Lički ustanak 1932. godine, kada su vojnici UHRO-a napali policijsku postaju u Brušanima. Akcija je doživjela slom, ali je ostavila odjeka u Hrvatskoj.²⁸

UHRO je u dogovoru s VMRO-om 9. listopada 1934. godine u Marseilleu organizirao atentat na kralja Kraljevine Jugoslavije Aleksandra I. Karađorđevića. Atentat je izvršio Vlado Černozemski ili Veličko Kerin član VMRO-a.²⁹ U navedenom atentatu ranjen je i francuski ministar vanjskih poslova Louis Barthou.³⁰ Poslije atentata na kralja Aleksandra I., dr. Ante Pavelić i Eugen Dido Kvaternik osuđeni su na smrtne kazne u Kraljevini Jugoslaviji. Francuska i Kraljevina Jugoslavija su zahtijevale od Kraljevine Italije izručenje dr. Ante Pavelića.³¹ No, Kraljevina Italija je odbila izručiti ga, te je isti bio pritvoren na Liparskom otočju do 1936. godine. Tijekom boravka u pritvoru dr. Ante Pavelić piše roman *Lijepa plavojka*.³²

U Kraljevini Jugoslaviji politička situacija se uvelike promijenila nakon potpisivanja sporazuma Ciano-Stojadinović 1937. godine, kojim je barem privremeno Kraljevina Jugoslavija osigurala stabilnost na vanjskopolitičkom planu.³³

Predsjednik HSS-a dr. Vladko Maček, koji je vodio najveću hrvatsku političku stranku nakon smrti Stjepana Radića 8. kolovoza 1928. godine, nastavio je s borbom za hrvatske interese u Kraljevini Jugoslaviji. Godine 1938. na izborima za Narodnu skupštinu dobio je najveći broj glasova hrvatskih građana.³⁴ Rezultat toga bilo je potpisivanje sporazuma Cvetković-Maček kojim je u kolovozu 1939. godine osnovana Banovina

²⁶ Matković 1994: 18; Delić 2016: 10.

²⁷ Matković 1994: 18; Delić 2016: 10.

²⁸ Matković 1994: 31; Delić 2016: 10.

²⁹ Matković 1994: 31; Delić 2016: 10.

³⁰ Matković 1994: 33.

³¹ Matković 1994: 33-34.

³² Matković 1994: 34.

³³ Matković 1994: 47.

³⁴ Matković 1994: 51.

Hrvatska na čelu s banom Ivanom Šubašićem.³⁵ Po prvi puta je Hrvatska ostvarila pozitivan političko-teritorijalni ishod unutar Kraljevine Jugoslavije.

Nakon što je 1. rujna 1939. godine započeo Drugi svjetski rat napadom Hitlerovog Trećeg Reicha na Poljsku, Kraljevina Jugoslavija deklarirala se kao neutralna. U ovom trenutku sporazumom Ribbentrop-Molotov Treći Reich i SSSR bili su saveznici.³⁶

Kraljevina Jugoslavija je bila pod pritiskom Trećeg Reicha, koji je zahtijevao njezino pristupanje silama Osovine. Nakon pregovora u dvorcu Belvedere, vlada Kraljevine Jugoslavije je 20. ožujka 1941. godine potpisala pristupanje silama Osovine.³⁷

Veliki dio vojnog vodstva Kraljevine Jugoslavije bio je protiv stupanja u savez sa silama Osovine. General kraljevske vojske Dušan Simović stoga je 27. ožujka 1941. godine organizirao vojni puč, koji je rezultirao svrgavanjem vlade i regenta kneza Pavla s vlasti.³⁸ Uspostavljena je nova vlada na čelu s generalom Dušanom Simovićem, dok je kralj postao maloljetni Petar II. Karađorđević.³⁹

Do ovog trenutka Adolf Hitler je zagovarao cjelovitost Kraljevine Jugoslavije u kojoj je vidio saveznika. No, nakon vojnog puča generala Dušana Simovića, Hitler je odlučio napasti Kraljevinu Jugoslaviju u vojnoj operaciji "Pothvat 25".⁴⁰ Dana 6. travnja 1941. godine Treći Reich napada Kraljevinu Jugoslaviju koja je kapitulirala samo jedanaest dana kasnije 17. travnja 1941. godine.⁴¹ General Radivoje Janković je potpisao kapitulaciju Kraljevine Jugoslavije u Beogradu.

U međuvremenu 10. travnja 1941. godine putem Radio Zagreba Slavko Kvaternik je pročitao proglas o uspostavi Nezavisne Države Hrvatske (NDH).⁴²

2.1. Uspostava i slom Nezavisne Države Hrvatske

³⁵ Matković 1994: 51.

³⁶ Matković 1994: 56.

³⁷ Matković 1994: 56.

³⁸ Matković 1994: 60.

³⁹ Matković 1994: 60.

⁴⁰ Matković 1994: 61.

⁴¹ Matković 1994: 61.

⁴² Matković 1994: 61; Delić 2016: 10.

Nakon potpisivanja sporazuma Ciano-Stojadinović 1937. godine, dr. Ante Pavelić je shvatio kako ne može nastaviti sa snažnijim političkim djelovanjem u Kraljevini Italiji. Ustaški logori u Kraljevini Italiji i Mađarskoj su raspušteni.⁴³ Tijekom boravka na Liparskom otočju dr. Ante Pavelić je pokušavao povezati svoju politiku s Trećim Reichom Adolfa Hitlera, no bezuspješno. Hitler je do vojnog puča u Kraljevini Jugoslaviji bio zagovornik njezinog opstanka, no nakon napada na Kraljevinu Jugoslaviju postao je zagovornik hrvatske države.⁴⁴ Smatrao je kako bi Hrvatska trebala biti pod protektoratom Trećeg Reicha, dok je rukovodstvo nad državom trebao preuzeti dr. Vladko Maček.⁴⁵ Dr. Vladko Maček je odbio mogućnost preuzimanja vlasti u takvoj hrvatskoj državi. To je otvorilo vrata dr. Anti Paveliću za preuzimanje vlasti u Hrvatskoj.⁴⁶

Dok se vojska Trećeg Reicha probijala prema Beogradu. Nezavisna Država Hrvatska (NDH) je već bila proglašena 10. travnja 1941. godine.⁴⁷ Dr. Ante Pavelić je za tu informaciju doznao preko radija i zaputio se odmah prema Zagrebu, zajedno sa svojim bliskim suradnicima iz razdoblja prve emigracije.⁴⁸ U Delnicama se susreo s generalom vojske Trećeg Reicha Glaiseom von Horstenaueom.⁴⁹ U Zagreb je stigao 15. travnja 1941. godine. Dr. Ante Pavelić je bio svjestan kako je NDH zapravo državna tvorevina podijeljena na dvije okupacijske zone, zapadnu ili talijansku i istočnu ili njemačku okupacijsku zonu.⁵⁰ Navedene okupacijske zone bile su odvojene demarkacijskom crtom koja je prolazila Samoborom, Siskom, Glinom, Petrinjom, Dvorom, Prijedorom, Banja Lukom, Jajcem, Bugojnom, Travnikom, Visokim, Pračom, Ustipračom i Rudom.⁵¹ U talijanskoj okupacijskoj zoni nalazila se IX. talijanska armija ili Supersloda, dok je povremeno u istočnoj i južnoj Hercegovini djelovala II. talijanska armija ili Superalba.⁵² U njemačkoj okupacijskoj zoni djelovale su brojne posadne postrojbe, te tijekom pojedinih vojnih operacija i operativne

⁴³ Matković 1994: 62; Delić 2016: 11.

⁴⁴ Matković 1994: 62.

⁴⁵ Delić 2016: 11.

⁴⁶ Delić 2016: 11.

⁴⁷ Matković 1994: 62; Delić 2016: 12.

⁴⁸ Matković 1994: 63; Delić 2016: 13.

⁴⁹ Matković 1994: 63; Pavelić 2015: 34.

⁵⁰ Matković 1994: 65; Delić 2016: 14.

⁵¹ Delić 2016: 13.

⁵² Delić 2016: 14.

postrojbe njemačke vojske.⁵³ U takvim okolnostima je trebalo izgraditi praktički okupiranu državu, koja je trebala imati svoju vojsku i tijela vlasti. Dana 17. travnja 1941. godine uspostavljena je prva vlada NDH na čelu koje se nalazio dr. Ante Pavelić kao predsjednik vlade i ministar vanjskih poslova.⁵⁴

Stvarno političko uređenje NDH započelo je tek nakon potpisivanja Rimskih ugovora 18. svibnja 1941. godine. Rimski ugovori sastojali su se od ukupno četiri dokumenta kojima je Kraljevina Italija preuzela većinu istočnojadranske obale i otoka, te onemogućila boravak vojske NDH u blizini prve zone.⁵⁵ Prema Rimskim ugovorima ustvrđeno je kako je Kraljevina Italija jamac samostalnosti i suverenosti NDH, te kako će kao novi hrvatski kralj Tomislav II., biti okrunjen vojvoda od Spoleta, Aimone di Savoia Aosta.⁵⁶

Prije potpisivanja Rimskih ugovora dr. Ante Pavelić je znao kako NDH ne uživa veliku potporu Trećeg Reicha i Adolfa Hitlera.⁵⁷ Upravo je to navedeno kao razlog potpisivanja Rimskih ugovora. Kako bi pokušao ostvariti bolje političko okruženje prema Trećem Reichu i Hitleru, dr. Ante Pavelić je 30. travnja 1941. godine prihvatio rasne zakone na razini NDH, čime je započeo načelno sustavan progon Židova i Roma na području NDH.⁵⁸ Dio progona Židova odanih novom režimu pokušao se spriječiti osnivanjem instituta "počasnog arijevtva".⁵⁹ Ovaj politički potez dr. Ante Pavelić nije pridonio poboljšanju odnosa s Trećim Reichom.⁶⁰

Uspostavljena NDH je prema svojem uređenju bila plutokracija, što znači da su iz sjene njome upravljale političke elite.⁶¹ Na čelu države je bio poglavnik dr. Ante Pavelić koji je štovan kroz kult ličnosti.⁶²

Vojska NDH sastojala se od kopnene i pomorske vojske, te zrakoplovstva. Kopnena vojska je bila sastavljena od domobranstva (obvezene vojske), ustaške vojnice (stranačke

⁵³ Delić 2016: 14.

⁵⁴ Delić 2016: 14.

⁵⁵ Delić 2016: 14.

⁵⁶ Matković 1994: 66; Delić 2016: 14.

⁵⁷ Pavelić 2015: 36; Delić 2016: 13.

⁵⁸ Delić 2016: 13.

⁵⁹ Delić 2016: 15.

⁶⁰ Matković 1994: 67.

⁶¹ Matković 1994: 68.

⁶² Matković 2016: 68.

dobrovoljne vojske koja je od jeseni 1942. godine postala obvezna) i oružništva.⁶³ Pomorska vojska je oblikovana 1941. godine, ali stvarno strukturiranje je uslijedilo tek nakon kapitulacije Kraljevine Italije 8. rujna 1943. godine.⁶⁴ Dok zrakoplovstvo nikada nije službeno zaživjelo.⁶⁵

NDH je bila pogođena kretanjem ne samo njemačkih i talijanskih vojnih postrojbi na svojem području, već i četničkih i partizanskih vojnih postrojbi.⁶⁶ Partizanske postrojbe na čelu s Prvom proleterskom brigadom su napustile Srbiju nakon prodora vojske Trećeg Reicha, te su se premjestile na područje NDH gdje su blisko surađivale s četničkim postrojbama.⁶⁷

Vojno djelovanje partizanskih postrojbi je bilo usmjereno prvenstveno na demarkacijsku crtu između njemačkih i talijanskih vojnih postrojbi.⁶⁸ Zbog toga su partizanske postrojbe bile uspješne na području NDH, iako su zajedničke hrvatske, njemačke i talijanske vojne akcije (Romanija, Ozren, Trio, Schwarz i Weiss) uspjele (samo) privremeno osporiti prodor partizanskih postrojbi.⁶⁹

Na političkom planu u NDH je u veljači 1942. godine sazvan Hrvatski državni sabor, koji je trebao postati predstavničko tijelo hrvatskog naroda, koje nikada nije zaživjelo.⁷⁰ Godine 1943. saziva se nova vlada NDH na čelu koje je bio Nikola Mandić, kao predsjednik vlade, dok je iste godine 8. rujna kapitulirala Kraljevina Italija, čime je dr. Ante Pavelić ponovno proglasio pripojenje istočnojadranske obale i otoka NDH.⁷¹

Na svjetskom bojištu situacija je za sile Osovine bila kaotična, trupe Trećeg Reicha su potučene u SSSR-u i primorane na povlačenje, dok je saveznička vojska prodrla na jug Apeninskog poluotoka.⁷² Takva situacija je još više eskalirala savezničkim iskrcavanjem na

⁶³ Matković 1994: 70.

⁶⁴ Matković 1994: 70.

⁶⁵ Matković 1994: 71.

⁶⁶ Matković 1994: 74; Delić 2016: 17.

⁶⁷ Delić 2016: 17.

⁶⁸ Matković 1994: 84.

⁶⁹ Matković 1994: 85.

⁷⁰ Matković 1994: 88; Pavelić 2015: 39.

⁷¹ Matković 1994: 88.

⁷² Matković 1994: 89; Delić 2016: 18-19.

Normandiju 6. lipnja 1944. godine.⁷³ U NDH ministri Ante Vokić i Mladen Lorković bili su svjesni u kojem smjeru se odvija Drugi svjetski rat, te su zbog toga, vrlo vjerojatno uz odobrenje poglavnika NDH dr. Ante Pavelića, započeli pregovore sa Saveznicima oko prelaska na njihovu stranu.⁷⁴ Pretpostavlja se kako je dr. Ante Pavelić bio spreman za uspostavu nove vlade na čelo koje bi došao dr. Vladko Maček.⁷⁵ Na kraju su Ante Vokić i Mladen Lorković 30. kolovoza 1944. godine optuženi za izdaju i smijenjeni s dužnosti, te ubijeni. NDH je do kraja Drugog svjetskog rata ostala na strani sila Osovine.⁷⁶

Partizanske postrojbe pod zapovjedništvom Josipa Broza Tita imale su potporu britanskih vojnih snaga smještenih u južnoj Italiji, a vjetar u leđa im je dao prodor Crvene armije prema zapadu. Crvena armija je 20. listopada 1944. godine ušla u Beograd.⁷⁷ Josip Broz Tito je tada učvrstio svoj položaj kao važan vojni faktor na području Hrvatske, te je započeo pregovore s Ivan Šubašićem oko preuzimanja vlasti u Hrvatskoj nakon rata.⁷⁸

U tom trenutku na području NDH bila su prisutna tri korpusa Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (NOVJ-a): 8. dalmatinski, 10. zagrebački i 11. primorski korpus.⁷⁹

Unutar vojske NDH u jesen 1944. godine nastaju Hrvatske oružane snage (HOS), udruživanjem ustaške vojnice i hrvatskog domobranstva u ukupno sedamnaest zborova ili korpusa HOS-a.⁸⁰

Situacija na bojištu je išla u prilog tada već uspostavljenoj Jugoslavenskoj armiji (JA) koja je zaposjela jug nekadašnje NDH i započela s prodorom prema sjeveru.⁸¹ Vojne snage Trećeg Reicha pod zapovjedništvom generala Lohra započele su s povlačenjem iz sektora Jugoistok, prema Njemačkoj, te je NDH izgubila obrambenu vojnu osovinu.⁸² U takvoj situaciji se Drugi svjetski rat bližio kraju.⁸³

⁷³ Delić 2016: 19.

⁷⁴ Delić 2016: 19-20.

⁷⁵ Delić 2016: 20.

⁷⁶ Delić 2016: 20.

⁷⁷ Matković 1994: 91.

⁷⁸ Matković 1994: 91.

⁷⁹ Matković 1994: 92.

⁸⁰ Matković 1994: 92-93.

⁸¹ Matković 1994: 95.

⁸² Matković 1994: 95; Delić 2016: 28.

⁸³ Delić 2016: 28.

Dr. Ante Pavelić je bio svjestan kako NDH ne može opstati, te da je jedino rješenje povlačenje vojnih snaga prema zapadu.⁸⁴ Iz primjera Rumunjske i Bugarske, gdje je pružen otpor Crvenoj armiji od tamošnjih snaga, dr. Ante Pavelić je znao kakva bi to krvava žrtva bila, te se odlučio na povlačenje.⁸⁵ Zajedno sa svojim sinom Velimirom, bliskim prijateljem i zapovjednikom Poglavnikove tjelesne straže (PTS-a) Ivanom Ico Kirinim i ravnateljem Ravnateljstva za javni red i sigurnost (RAVSIGUR-a) Erichom Lisakom 7. svibnja 1945. godine napušta Zagreb.⁸⁶ U Zagreb partizanske postrojbe ulaze sljedeći dan 8. svibnja 1945. godine.⁸⁷ Dr. Ante Pavelić se zaputio prema Austriji, no jednu večer je prespavao u Sloveniji, gdje je 8. svibnja 1945. godine po posljednji put održano zasjedanje Glavnog stana u Rogaškoj Slatini.⁸⁸ Na zasjedanju je ustvrđeno kako je povlačenjem njemačkih snaga pod zapovjedništvom generala Lohra, rat već bio izgubljen.⁸⁹ Dr. Ante Pavelić je 9. svibnja 1945. godine uspio probiti se u Austriju.

2.2. Boravak dr. Ante Pavelića u Austriji, Italiji i Argentini nakon kraja Drugog svjetskog rata

Za političkim vodstvom nekadašnje NDH krenuo je veliki dio viših i nižih vojnih časnika, običnih vojnika, te hrvatskih civila koji su smatrali kako će se uspjeti predati savezničkim snagama uz poštivanje odredbi Ženevske konvencije iz 1929. godine, po pitanju ophođenja s ratnim zarobljenicima.⁹⁰ No, napori su rezultirali prisilnim povratkom velikog dijela hrvatskih civila i vojnika u Hrvatsku. Brojni su tijekom križnih puteva ubijeni ili su jedva preživjeli u iznimno teškim uvjetima.⁹¹

Dr. Ante Pavelić se uspio probiti do sovjetske okupacijske zone u Austriji.⁹² Prema svjedočanstvu Dolores Bracanović koja se nalazila u njegovoj pratnji, uz pomoć krivotvorenih dokumenata kretao se prema američkoj okupacijskoj zoni pokušavajući što

⁸⁴ Delić 2016: 36.

⁸⁵ Delić 2016: 36.

⁸⁶ Krizman 1986: 62; Delić 2016: 42.

⁸⁷ Matković 1994: 108.

⁸⁸ Jareb 1978: 223; Krizman 1986: 131-133; Delić 2016: 42.

⁸⁹ Jareb 1978: 223; Krizman 1986: 131-133; Delić 2016: 42.

⁹⁰ Matković 1994: 124.

⁹¹ Matković 1994: 124.

⁹² Bracanović 1960: 18; Krizman 1986: 20-21; Delić 2016: 46.

manje privlačiti pozornost na sebe.⁹³ Dana 18. svibnja 1945. godine Pavelić je stigao u Leingreith, te je 20. svibnja 1945. godine uputio poruku Anti Moškovu, kako bi dr. Vladko Maček trebao “raditi za hrvatsku stvar”.⁹⁴ Dana 1. lipnja 1945. godine Pavelić se prijavio američkim vlastima.⁹⁵ Austrijanac “Pepi Springet” je odlučio pomoći dr. Anti Paveliću i od 6. lipnja 1945. godine, gubi mu se svaki trag.⁹⁶ Pretpostavlja se kako mu je “Springet” savjetovao da se povuče u okolna brda o čemu svjedoči i Višnja Pavelić, koja navodi kako su ona i njezina sestra Mirjana svakog dana pješačile po nekoliko sati kako bi stupile u kontakt s ocem.⁹⁷ Nakon toga, dr. Ante Pavelić je krenuo prema drugom smještaju u gradu Tiefbrunau.⁹⁸

Ovo putovanje je bilo moguće jer je 20. travnja 1945. godine, izdana bianco putovnica u veleposlanstvu NDH u Slovačkoj.⁹⁹ Veleposlanik Branko Krmpotić je potpisao praznu putovnicu, ne znajući da će je kasnije koristiti upravo dr. Ante Pavelić.¹⁰⁰ Dr. Ante Pavelić je znao kako krivotvorena putovnica ne vrijedi ukoliko nije potpisana od strane stvarnog veleposlanika.¹⁰¹

Tijekom ovog razdoblja jugoslavenska tajna služba UDB-a je zahtijevala pomoć britanske tajne službe MI6 i američke tajne službe CIA, kako bi ustvrdili gdje se Pavelić uistinu nalazi.¹⁰² UDB-a je smatrala kako se dr. Ante Pavelić, vrlo vjerojatno skriva u zavodu sv. Jeronima u Rimu, te kako bi što prije trebalo “pročešljati” tamošnje prostorije.¹⁰³ Nisu imali informacije o tome da se dr. Ante Pavelić tada nalazio u Tiefbrunau sve do rujna 1945. godine.¹⁰⁴

Tijekom boravka u Tiefbrunau dr. Ante Pavelić je napisao članak o NDH i suradnji sa zapadnim svijetom kao prirodnim saveznikom svih protivnika komunizma i sovjetskog

⁹³ Bracanović 1960: 18; Krizman 1986: 20-21; Delić 2016: 46.

⁹⁴ Bracanović 1960: 18; Krizman 1986: 20-21; Delić 2016: 46.

⁹⁵ Krizman 1986: 125; Delić 2016: 47.

⁹⁶ Krizman 1986: 126; Delić 2016: 48.

⁹⁷ Krizman 1986: 127; Delić 2016: 48.

⁹⁸ Bracanović 1960: 19; Krizman 1986: 131; Delić 2016: 48.

⁹⁹ Lončarević 2015: 11.

¹⁰⁰ Delić 2016: 48.

¹⁰¹ Delić 2016: 48.

¹⁰² Delić 2016: 49-54.

¹⁰³ Delić 2016: 49-54.

¹⁰⁴ Delić 2016: 49-54.

utjecaja u Europi i svijetu.¹⁰⁵ Upravo tada donosi odluku o raspuštanju *Ustaškog pokreta*, uviđajući kako ne može nastaviti sa svojim djelovanjem iz dvaju razloga.¹⁰⁶ Prvi razlog je hipoteka prošlosti koju je *Ustaški pokret* imao nakon Drugog svjetskog rata, a drugi razlog su političke okolnosti u Europi i svijetu nakon Drugog svjetskog rata.¹⁰⁷

U rujnu 1945. godine dr. Ante Pavelić napušta Tiefbrunau i odlazi u Aich kod makedonske obitelji Zilev.¹⁰⁸ Obitelj Zilev mu je pružila smještaj i osigurala novu osobnu iskaznicu s kojom se smjestio u mjestu Obertrum u blizini jezera Mattsee.¹⁰⁹ Foreign Office zbog pritiska jugoslavenske tajne službe, 17. prosinca 1945. godine objavljuje dopis prema kojem ustvrđuje kako dr. Ante Pavelić nije pod njihovom zaštitom, kako ne živi u dvorcu u Klagenfurtu i nije smješten u sovjetskoj okupacijskoj zoni.¹¹⁰

Dinko Šakić i Jakov Džal su pripremali drugi smještaj za dr. Antu Pavelića u britanskoj okupacijskoj zoni u Austriji.¹¹¹ Trebao je biti smještan u mjestima Wolfnitz i Pustritz u Koruškoj.¹¹² Stiže u ožujku 1946. godine u Pustritz, gdje je boravio zajedno s Jakovom Džalom.¹¹³

U međuvremenu Pavelićeva obitelj, koja je bila smještena u Semmeringu još od 14. prosinca 1944. godine, zaputila se prema Italiji.¹¹⁴ U Italiji su imali obiteljski stan u Firenci, još iz razdoblja prije Drugog svjetskog rata.¹¹⁵

Upravo u Pustritzu započinje planiranje prebacivanja dr. Ante Pavelića u Italiju.¹¹⁶ Posjetio ga je njegov sin Velimir, koji je organizirao prelazak u Italiju.¹¹⁷

Tijekom boravka u Austriji dr. Ante Pavelić je održavao komunikaciju s hrvatskim političkim iseljenicima u izbjegličkim i zatvoreničkim logorima u Italiji i Austriji, no

¹⁰⁵ Delić 2016: 55-57.

¹⁰⁶ Delić 2016: 58.

¹⁰⁷ Delić 2016: 59.

¹⁰⁸ Delić 2016: 56.

¹⁰⁹ Delić 2016: 57.

¹¹⁰ Delić 2016: 57-58.

¹¹¹ Delić 2016: 58-59.

¹¹² Delić 2016: 59.

¹¹³ Krizman 1986: 146; Delić 2016: 59.

¹¹⁴ Delić 2016: 60.

¹¹⁵ Delić 2016: 60.

¹¹⁶ Delić 2016: 60.

¹¹⁷ Delić 2016: 61.

povukao se iz političkog života, s ciljem zaštite od obavještajnih službi.¹¹⁸ Vodstvo hrvatskih političkih iseljenika uz blagoslov dr. Ante Pavelića, preuzimaju dr. Lovro Sušić, dr. Meho Mehičić, dr. Mato Frković, Jakov Džal i Božidar Kavran koji su organizirali “Akciju 10. travanj” ili “Kavranovu akciju”.¹¹⁹

U takvim okolnostima dr. Ante Pavelić krajem listopada 1946. godine napušta Austriju i ilegalno prelazi Alpe, te dolazi u Italiju. U Italiji je najprije boravio u okolici Venecije, a zatim stiže kod svoje obitelji u Firencu.¹²⁰ No, kako bi ih zaštitio od UDB-e, dr. Ante Pavelić napušta Firencu i dolazi u Rim, gdje je uz pomoć pape Pia XII. dobio smještaj u Vatikanu, gdje su bili smješteni brojni visoki politički i vojni dužnosnici nekadašnje Kraljevine Italije, koji su čekali suđenje pred novouspostavljenim tijelima vlasti talijanske države.¹²¹

U Rimu dr. Ante Pavelić 1946. godine osniva Hrvatski državni odbor koji je za cilj imao snažnije povezivanje hrvatskih iseljenika.¹²² Na čelo Hrvatskog državnog odbora dolazi dr. Lovro Sušić kao najstariji političar u grupi, iako je dr. Ante Pavelić prednost dao dr. Džaferbegu Kulenoviću.¹²³

Dr. Ante Pavelić se tijekom boravka u Rimu sastao s Božidarom Kavranom koji ga je pitao o provedbi “Akcije 10. travanj” i stanju unutar hrvatske iseljeničke zajednice nakon kraja Drugog svjetskog rata.¹²⁴ Također su raspravljali o tekstu pod naslovom “Otvorena rječ” koji je objavljen u listu *Hrvatska* u Buenos Airesu, a potpisuju ga članovi Hrvatskog narodnog otpora.¹²⁵ Dr. Lovro Sušić je dobio odgovor kako dr. Ante Pavelić podržava tekst “Otvorene rieči”.¹²⁶

Zbog snažnog djelovanja UDB-e u Rimu, dr. Ante Pavelić se odlučuje za odlazak.¹²⁷ Uz pomoć hrvatskog svećenika franjevca, dr. Krunoslava Draganovića, dr. Ante Pavelić

¹¹⁸ Delić 2016: 62.

¹¹⁹ Čolak 1989: 12; Rover 1995: 24; Šakić 2001: 9

¹²⁰ Delić 2016: 110.

¹²¹ Delić 2016: 111.

¹²² Delić 2016: 112.

¹²³ Krizman 1986: 151; Delić 2016: 113.

¹²⁴ Delić 2016: 126-128.

¹²⁵ Delić 2016: 128-131.

¹²⁶ Delić 2016: 128-131.

¹²⁷ Delić 2016: 150-153.

dobio je smještaj u isusovačkom samostanu u blizini Napulja.¹²⁸ Odlaskom u Napulj, dr. Ante Pavelić više nije održavao veze s vodstvom hrvatskog političkog iseljništva, te se tek tri puta sastao s dr. Krunoslavom Draganovićem.¹²⁹

Ubrzo dr. Ante Pavelić (13. listopada 1948. godine) napušta Napulj i odlazi brodom za Argentinu. Dana 7. studenoga 1948. godine stigao je u Buenos Aires.¹³⁰ Dolaskom u Argentinu dr. Ante Pavelić priključuje se radu Hrvatskog domobrana koji je tamo bio osnovan još od vremena prije početka Drugog svjetskog rata.¹³¹ Bavio se publicističkom djelatnošću u sklopu dvotjednika *Hrvatska* - službenog glasila Hrvatskoga domobrana u Argentini.¹³²

U listopadu 1949. godine na nagovor prijatelja i najbližih suradnika pokreće Hrvatsku državotvornu stranku koja nikada nije ispunila njegova očekivanja.¹³³ Dana 23. siječnja 1950. godine, dr. Ante Pavelić podržao je izbor dr. Vjekoslava Vrančića za glavnog starješinu Hrvatskoga domobrana u Argentini.¹³⁴

Godine 1951. Vlada Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) uputila je zahtjev za izručenjem dr. Ante Pavelića argentinskoj vladi.¹³⁵ Na to je dr. Ante Pavelić reagirao 1952. godine osnivanjem Hrvatske državne Vlade u iseljništvu koja je prekinula sve odnose s Jugoslavijom u siječnju 1953. godine.¹³⁶

Ova djelatnost je na kraju rezultirala osnivanjem Hrvatskog oslobodilačkog pokreta (HOP-a) što je središnja tema ovog rada.

¹²⁸ Delić 2016: 150-153.

¹²⁹ Dr. Krunoslav Draganović, mu je trebao srediti putovnicu Crvenog križa kako bi mogao otići u Argentinu.

¹³⁰ Delić 2016: 150-153.

¹³¹ Delić 2016: 160.

¹³² Delić 2016: 160.

¹³³ Delić 2016: 162-166.

¹³⁴ Delić 2016: 162-166.

¹³⁵ Delić 2016: 169-172.

¹³⁶ Delić 2016: 181.

3. Hrvatski oslobodilački pokret (HOP)

Nakon sloma Nezavisne Države Hrvatske 8. svibnja 1945. godine, veliki dio visokih političkih, državnih i vojnih dužnosnika Nezavisne Države Hrvatske napustio je Hrvatsku, zajedno s višim i nižim časnicima hrvatskog domobranstva i ustaške vojnice, brojem hrvatskim sveučilišnim profesorima, intelektualcima i publicistima, te hrvatskim civilima. Dolaskom do državne granice između Slovenije i Austrije kod Bleiburga jedan dio hrvatskih emigranata uspio je prijeći u Austriju i smjestiti se u izbjegličkim i zatvoreničkim logorima u Austriji, Italiji i Njemačkoj. Ipak, veći dio njih vraćen je na milost i nemilost Jugoslavenske armije (JA) koja je brojne hrvatske emigrante i tražitelje azila pogubila u križnim putevima i brojnim stratištima diljem Slovenije i Hrvatske nakon Drugog svjetskog rata.¹³⁷

Prilikom boravka u izbjegličkim i zatvoreničkim logorima u Austriji, Italiji i Njemačkoj politički, državni i vojni dužnosnici Nezavisne Države Hrvatske, te hrvatski sveučilišni profesori, intelektualci i publicisti povezali su se i započeli s tiskanjem različitih biltena.¹³⁸ No, stvarne političke djelatnosti u tom trenutku nije bilo. Tek odlaskom u države njihovog trajnog novog boravišta, priključuju se tamošnjim političkim organizacijama iseljenih Hrvata koje su postojale od međuratnog vremena, te započinju s političkim, promidžbenim i organizacijskim djelatnostima.¹³⁹

U prethodnom poglavlju objasnio sam odlazak poglavnika Nezavisne Države Hrvatske dr. Ante Pavelića iz Hrvatske te njegov boravak i političko djelovanje u Austriji i Italiji sve do odlaska u Argentinu. Dr. Ante Pavelić je nakon Drugog svjetskog rata uvidio kako *Ustaški pokret* ne može nastaviti sa svojim političkim djelovanjem.¹⁴⁰ Razlozi za to su bili u političkim okolnostima u Europi i svijetu, ali i hipoteka koju je *Ustaški pokret* imao.¹⁴¹ Tako je donesena odluka o raspuštanju *Ustaškog pokreta* i razrješenju prisege svih njegovih članova. No, politički prvaci nekadašnjeg *Ustaškog pokreta* nastavili su sa svojim

¹³⁷ Vukušić 2001: 16.

¹³⁸ Vukušić 2001: 16.

¹³⁹ Vukušić 2001: 16.

¹⁴⁰ Vukušić 2001: 16.

¹⁴¹ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370.

antikomunističkim i antijugoslavenskim politikama i pothvatima.¹⁴² Među prvacima *Ustaškog pokreta* postojalo je vjerovanje kako je još uvijek moguće spriječiti uspostavu Jugoslavije. Navedeno vjerovanje proizlazi iz činjenice kako su imali informacije o postojanju križarskih skupina u hrvatskim šumama, koje su spremne pružiti otpor Jugoslavenskoj armiji (JA).¹⁴³ Iz tog su razloga na područje Hrvatske, prvaci nekadašnjeg *Ustaškog pokreta* odlučili iz izbjegličkih logora u Italiji poslati Ericha Lisaka, bivšeg ravnatelja Ravnateljstva za javni red i sigurnost (RAVSIGUR) Nezavisne Države Hrvatske i generala Antu Moškova, 1945. godine.¹⁴⁴ Njih dvojica su se odlaskom u Hrvatsku povezali s križarskim skupinama i od njih dobili informacije o kretanjima na terenu. Najveća križarska skupina je bila pod zapovjedništvom generala Hrvatskih oružanih snaga Vjekoslava Maksa Luburića smještena u okolici Bilogore i Zapadne Slavonije, dok se druga najveća križarska skupina nalazila pod zapovjedništvom nekadašnjeg zapovjednika 5. ustaškog stajaćeg djelatnog zdruga ili brigade ustaškog pukovnika i generala Hrvatskih oružanih snaga Rafaela Bobana.¹⁴⁵ Zadobivši potrebne informacije, Erich Lisak i Ante Moškov su se vratili u svoj izbjeglički logor u Italiji. Godine 1946. Erich Lisak ponovno odlazi u Hrvatsku kako bi se povezao s križarskim skupinama, ali za to saznaje UDB-a koja ga je uhitila u Zagrebu i osudila pred vojnim sudom na smrtnu kaznu.¹⁴⁶ General Ante Moškov je doživio istu sudbinu nakon što su ga tijela vlasti Velike Britanije izručila iz izbjegličkog logora u Italiji, tijelima vlasti Federativne Narodne Republike Jugoslavije (FNRJ) 1947. godine.¹⁴⁷

Težnja povezivanja s križarskim skupinama u hrvatskim šumama bez obzira na neuspjeh Ericha Lisaka i Anta Moškova je i dalje postojala. Iz toga razloga je organizirana „Akcija 10. travanj“ koja je poznatija pod nazivom „Kavranova akcija“¹⁴⁸. Pretpostavlja se

¹⁴² Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370.

¹⁴³ Vukušić 2001: 16; Delić 2016: 68.

¹⁴⁴ Vukušić 2001: 16; Delić 2016: 68.

¹⁴⁵ Vukušić 2001: 16; Delić 2016: 69.

¹⁴⁶ Vukušić 2001: 16.

¹⁴⁷ Vukušić 2001: 16.

¹⁴⁸ Vukušić 2001: 16; Delić 2016: 71.

kako je navedenu akciju odobrio sam dr. Ante Pavelić. Akciju su organizirali dr. Lovro Sušić, dr. Mato Frković i dr. Meho Mehičić, dok je akcijom rukovodio Božidar Kavran.¹⁴⁹

„Akcija 10. travanj“ je na kraju završila izuzetno neuspješno, a njezini sudionici su većinom uhićeni, zbog čega se uvelike promijenilo stajalište prvaka nekadašnjeg *Ustaškog pokreta* po pitanju revolucionarne borbe u Hrvatskoj.¹⁵⁰ Veliki dio hrvatskih političkih iseljenika je ubrzo napustio izbjegličke i zatvoreničke logore u Austriji, Italiji i Njemačkoj te su se zaputili prema državama koje su im pružale politički azil, prvenstveno države Južne Amerike, Sjeverne Amerike (Sjedinjene Američke Države (SAD) i Kanada) i zapadne Europe, te u Australiju.¹⁵¹ Dolaskom u navedene države hrvatski politički iseljenici nakon Drugog svjetskog rata priključili su se radu političkih organizacija iseljenih Hrvata koje su u tim državama postojale od međuratnog vremena.¹⁵² U političkoj propagandi i na raznim skupovima hrvatski politički iseljenici su potvrdili kako su odustali od revolucionarne borbe koja je započela u siječnju 1929. godine, ali kako je potrebno biti spreman za nastavak revolucionarne borbe kada se za to stvore preduvjeti.¹⁵³

Hrvatske političke emigrante nakon Drugog svjetskog rata možemo podijeliti u dvije velike skupine: prvu skupinu čine hrvatski politički emigranti koji su zagovarali načela *Ustaškog pokreta* i ponovnu uspostavu Nezavisne Države Hrvatske, a drugu skupinu čine hrvatski politički emigranti koji su zagovarali obnovu samostalne hrvatske države, ali su odbacivali načela *Ustaškog pokreta*.¹⁵⁴

Poratni hrvatski politički emigranti priključivanjem u rad političkih organizacija iseljenih Hrvata u novim državama preuzeli su vodstvo tih političkih organizacija i prikupljali novo članstvo. Novi članovi koji su pristupali političkim organizacijama iseljenih Hrvata mogu se podijeliti u tri skupine:

¹⁴⁹ Vukušić 2001: 16; Delić 2016: 71.

¹⁵⁰ Vukušić 2001: 16; Delić 2016: 76.

¹⁵¹ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369.

¹⁵² Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369.

¹⁵³ Vukušić 2001: 16.

¹⁵⁴ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369.

1. mladi hrvatski studenti koji su zahvaljujući stipendijama odlazili na studije na strana sveučilišta,

2. hrvatski iseljenici koji su ilegalno napustili Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju (FNRJ) i Narodnu Republiku Hrvatsku (NRH) od 1954. do 1960. godine i

3. hrvatski iseljenici koji su legalno napustili Socijalističku Federativnu Republiku Jugoslaviju (SFRJ) i Socijalističku Republiku Hrvatsku (SRH) nakon usvajanja novog ustava 1962. godine i otvaranja državnih granica, te izdavanja putovnica od 1966. godine.¹⁵⁵

Političke organizacije iseljenih Hrvata pod vodstvom hrvatskih političkih iseljenika su težile logističkom, vojnom i ekonomskom jačanju. U globalnim razmjerima, ovo je bilo razdoblje poznatije kao “Hladni rat”, vođen između Sjeveroatlantskog vojnog saveza (NATO-a) na čelu sa SAD-om i Varšavskog pakta na čelu sa Savezom Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR-om) koji je prouzrokovao blokovsku podjelu država svijeta na istok i zapad.¹⁵⁶ Hrvatski politički iseljenici su smatrali kako ratni sukob može izbiti bilo kada i pretvoriti se u Treći svjetski rat, te je zbog toga potrebno biti spreman za vojnu intervenciju u Hrvatskoj.¹⁵⁷ Političke organizacije iseljenih Hrvata su odbijale bilo kakvu mogućnost političke, ekonomske ili kulturne suradnje s SR Hrvatskom i Jugoslavijom, smatrajući kako u Trećem svjetskom ratu moraju vojno intervenirati protiv Jugoslavije, da bi ponovno uspostavili samostalnu i suverenu hrvatsku državu.¹⁵⁸

Dr. Ante Pavelić nakon odlaska iz Hrvatske odlučio se određeno vrijeme povući iz politike.¹⁵⁹ U prilog takvom stajalištu govori njegovo raspuštanje *Ustaškog pokreta* i gotovo deset godina bavljenja samo publicističkom djelatnošću. Godine 1946. dr. Ante Pavelić je osnovao Hrvatski državni odbor u Italiji koji je trebao pomoći snažnijem povezivanju hrvatskih političkih iseljenika u izbjegličkim i zatvoreničkim logorima u Austriji, Italiji i Njemačkoj, no zbog političkih okolnosti u tim državama nakon Drugog svjetskog rata ovakav

¹⁵⁵ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Čipek, Spehnyak 2007: 259.

¹⁵⁶ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁵⁷ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370.

¹⁵⁸ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370.

¹⁵⁹ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

pristup nije postigao željene rezultate.¹⁶⁰ Kada je 1948. godine dr. Ante Pavelić stigao u Buenos Aires odlučio se priključiti Hrvatskom domobranu oformljenom prije početka Drugog svjetskog rata, te je imao svoje glasilo *Hrvatski domobran*.¹⁶¹ Pavelić se priključio radu glasila, odnosno dvotjednika *Hrvatski domobran*, kojeg je preimenovao u *Hrvatska* i nekoliko narednih godina samo je objavljivao svoje publicističke radove. U tom razdoblju brojni politički, državni i vojni dužnosnici Nezavisne Države Hrvatske koji su bili nezadovoljni radom najveće političke organizacije iseljenih Hrvata, Hrvatske seljačke stranke (HSS-a) odlučili su osnivati vlastite političke organizacije.¹⁶² Pod utjecajem svojih najbližih prijatelja, suradnika i simpatizera ubrzo se u politički život hrvatske iseljeničke zajednice uključuje i dr. Ante Pavelić.

Dr. Ante Pavelić je u Buenos Airesu 1949. godine osnovao Hrvatsku državotvornu stranku, koja nikada nije ispunila njegova očekivanja.¹⁶³ Hrvatska državotvorna stranka je ubrzo prestala djelovati, iako nikada nije prestala postojati.¹⁶⁴ Razlog za ovakav neuspjeh treba tražiti u činjenici kako je stranka prvenstveno imala lokalni, a ne globalni karakter.¹⁶⁵ S druge strane, veliki dio hrvatskih političkih iseljenika nije se uopće htio priključiti radu ove stranke, jer su bili svjesni psihološkog rata koji je u tom trenutku UDB-a vodila protiv njih. Psihološki rat vodio se na dvije bojišnice.¹⁶⁶ Prva bojišnica je bila argentinska javnost u kojoj su se objavljivali radovi o Paveliću, njegovim suradnicima i prijateljima kao saveznicima ili kolaboratorima nacističke Njemačke i fašističke Italije iz vremena Drugog svjetskog rata.¹⁶⁷ Druga bojišnica su bile političke organizacije iseljenih Hrvata u koje su se infiltrirali agenti jugoslavenske tajne službe šireći laži, poluinformacije i krivotvorena pisma.¹⁶⁸ Hrvatski politički iseljenici su, zbog znanja o stradanju hrvatskoga življa u poraću u Bleiburškoj tragediji i križnim putevima, odlučili živjeti povučeno bez ikakve političke aktivnosti.¹⁶⁹ Iz

¹⁶⁰ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Delić 2016: 48; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶¹ Vukušić 2001: 16; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶² Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶³ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶⁴ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶⁵ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶⁶ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶⁷ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶⁸ Vukušić 2001: 16; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁶⁹ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

navedenih razloga Hrvatska državotvorna stanka nije mogla snažnije djelovati među hrvatskim iseljenicima.

3.1. Osnivanje Hrvatskoga oslobodilačkoga pokreta (HOP-a)

Zbog neuspjeha Hrvatske državotvorne stranke dr. Ante Pavelić je odlučio snažnije povezati svoje prijatelje, suradnike i pristaše. Smatrao je kako će to postići osnivanjem nove političke organizacije iseljenih Hrvata. Tako nastaje Hrvatski oslobodilački pokret (HOP).¹⁷⁰

Dr. Ante Pavelić je zajedno sa svojim suradnicima, prijateljima i pristašama 8. lipnja 1956. godine u Buenos Airesu u Argentini osnovao Hrvatski oslobodilački pokret (HOP).¹⁷¹ HOP je osnovan na temelju *Izjave* koja je objavljena 8. lipnja 1956. godine u dvotjedniku *Hrvatska* službenom glasilu Hrvatskoga domobrana u Argentini.¹⁷² Navedenu *Izjavu* o osnivanju prvi je potpisao bivši poglavnik NDH i prvi predsjednik HOP-a dr. Ante Pavelić. Osim njega *Izjavu* su potpisali i: dr. Džaferbeg Kulenović, predsjednik Hrvatske državne Vlade, dr. Vjekoslav Vrančić, narodni zastupnik i ministar u Vladi NDH, te potpredsjednik Hrvatske državne Vlade, ing. Ivica Frković, narodni zastupnik i ministar u Vladi NDH, dr. Andrija Ilić, ministar u Hrvatskoj državnoj Vladi i Josip Marković, državni tajnik i ravnatelj *Hrvatske državne željeznice* u NDH (svi redom članovi nekadašnjeg *Ustaškog pokreta*), te dr. Ivan Kordić, državni vijećnik u NDH, dr. Stjepan Hefer, narodni zastupnik i ministar seljačkog gospodarstva u Vladi NDH, ing. Ivo Šarinić i Stipe Matijević, državni tajnik i vijećnik, te doglavnik u NDH (svi redom članovi desnog krila HSS-a).¹⁷³ *Izjavu* su još potpisali: dr. Jozo Dumančić, ministar u Vladi NDH, dr. Petar grof Pejačević, ministar Hrvatske državne Vlade, dr. Oskar Turina, ministar u Vladi NDH i ing. Ivan Asančaić, glavni starješina Hrvatskoga domobrana u Argentini.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁷¹ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁷² Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Krolo 2009: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁷³ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Krolo 2009: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁷⁴ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369; Krolo 2009: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

HOP je bio zamišljen kao općehrvatski, nadstranački i demokratski pokret koji teži snažnijoj suradnji Hrvatskoga ustaškoga pokreta, Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS Stjepana Radića), Hrvatske državotvorne stranke i Hrvatskih oružanih snaga (koje su nastale u jesen 1944. godine udruživanjem ustaške vojnice i hrvatskoga domobranstva u 17 zborova ili korpusa HOS-a).¹⁷⁵ HOP je svoju politiku temeljio na načelima ustaškog pokreta i težio je ponovnoj uspostavi Nezavisne Države Hrvatske u njezinim prirodnim granicama na rijekama Muri, Dravi, Dunavu i Drini, te na Jadranskom moru.¹⁷⁶ Politički program, temeljna načela i cilj HOP-a objašnjeni su u Poslovniku HOP-a koji je usvojen na sjednici predsjedništva HOP-a u Buenos Airesu 14. studenoga 1962. godine.¹⁷⁷ O Poslovniku HOP-a ću detaljnije govoriti u poglavlju “Poslovník Hrvatskoga oslobodilačkoga pokreta (HOP-a)”. HOP je pratio načela ustaškog pokreta i težio je ponovnoj uspostavi NDH, no prije nego li je HOP osnovan postojale su druge političke organizacije iseljenih Hrvata koje su zagovarale jednaku politiku. Političke organizacije koje su zagovarale jednake političke smjernice kao i HOP osnivane su u brojim državama svijeta, te su nakon osnutka HOP-a odlučile postati njegov sastavni dio. Osim Hrvatskoga domobrana u Argentini, takve političke organizacije iseljenih Hrvata su: Ujedinjeni Kanadski Hrvati (UKH) u Kanadi, Ujedinjeni Hrvati Njemačke u Saveznoj Republici Njemačkoj ili SR Njemačkoj, Ujedinjeni Hrvati Francuske u Francuskoj, Društvo Hrvata u Velikoj Britaniji, Društvo Hrvatska švedska zajednica u Švedskoj, Australsko hrvatsko društvo u Australiji i Hrvatski domobran u SAD-u, koji je nastao preimenovanjem Hrvatskoga rodoljuba u Hrvatski domobran 1958. godine.¹⁷⁸

HOP je ubrzo zadobio veliki broj novih članova, pristaša i simpatizera, te je morao osnivati svoje ogranke u gotovo svim hrvatskim iseljeničkim zajednicama. Postao je najveća politička organizacija iseljenih Hrvata u svijetu, te je to bio do 1974. godine kada je u Torontu osnovano Hrvatsko narodno vijeće (HNV)¹⁷⁹. Jačanje HOP-a stvorilo je rivalstvo prema

¹⁷⁵ Vukušić 2001: 17; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

¹⁷⁶ Vukušić 2001: 17; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370.

¹⁷⁷ Vukušić 2001: 17.

¹⁷⁸ Vukušić 2001: 16.

¹⁷⁹ Vukušić 2001: 18.

članovima HSS-a u iseljeništvu.¹⁸⁰ Tako je od trenutka uspostave HOP-a pa sve do uspostave samostalne i suverene Republike Hrvatske, vladao antagonizam između HOP-a i HSS-a.¹⁸¹ HOP je sebe smatrao legitimnim predstavnikom hrvatskoga naroda u domovini i iseljeništvu jer predstavlja kontinuitet vlasti iz vremena NDH i Drugog svjetskog rata, dok je HSS sebe smatrao legitimnim predstavnikom hrvatskoga naroda u domovini i iseljeništvu, jer je na čelu s predsjednikom dr. Vladkom Mačekom na posljednjim izborima za Narodnu skupštinu Kraljevine Jugoslavije u Beogradu 1938. godine dobio najveći broj glasova hrvatskoga naroda.¹⁸² HSS je smatrao kako je dr. Ante Pavelić zajedno sa svojim suradnicima kao saveznik ili kolaborator nacističke Njemačke i fašističke Italije pridonio slomu NDH i omogućio pobjedu partizanima Josipa Broza Tita, te uspostavu komunističke Jugoslavije. Bili su stava i da je dr. Ante Pavelić odgovoran za veliko stradanje hrvatskoga naroda u poraću u Bleiburškoj tragediji i križnim putevima.¹⁸³ HOP je predbacivao HSS-u da su odgovorni za slom NDH, jer su u vrijeme kada se na čelu stranke kao predsjednik nalazio dr. Vladko Maček, zagovarali neku novu Jugoslaviju, a ne očuvanje Hrvatske.¹⁸⁴

HOP je trebao biti radikalna i revolucionarna politička organizacija koja će putem diverzantskih akcija na tlu Hrvatske i snažnim prosvjedima protiv Jugoslavije u brojnim državama svijeta, omogućiti ponovnu uspostavu samostalne i suverene hrvatske države.¹⁸⁵ No, HOP je, u vrijeme kada se na njegovom čelu nalazio dr. Ante Pavelić ipak provodio umjerenu politiku.¹⁸⁶ Dr. Ante Pavelić je uživao veliki autoritet unutar HOP-a, te je provodio stegu prema svojem članstvu.¹⁸⁷ Bio je svjestan situacije u Hrvatskoj, te kako je u tadašnje vrijeme bilo gotovo nemoguće organizirati uspješne diverzantske akcije. Podsjećao je članstvo na propast "Akcije 10. travanj" ili "Kavranove akcije".¹⁸⁸

¹⁸⁰ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁸¹ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 371; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁸² Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 371; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁸³ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 371; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁸⁴ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 371; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁸⁵ Vukušić 2001: 16-17.

¹⁸⁶ Vukušić 2001: 17.

¹⁸⁷ Vukušić 2001: 17.

¹⁸⁸ Vukušić 2001: 17.

HOP je svoju djelatnost u ovom razdoblju temeljio prvenstveno na publicistici.¹⁸⁹ Odnosno objavljivanju svojih glasila u kojima su se nalazili radovi o NDH, stanju unutar hrvatskih iseljeničkih zajednica, pobjedama ustaških postrojbi nad partizanskim postrojbama Josipa Broza Tita itd.¹⁹⁰ HOP-ovo službeno glasilo je bio dvotjednik *Hrvatska* koji je tiskan u Argentini, no gotovo sve druge političke organizacije iseljenih Hrvata koje su bile dio HOP-a također su imale svoja glasila.¹⁹¹

Ujedinjeni Kanadski Hrvati su tiskali u Torontu mjesečnik *Nezavisna Država Hrvatska* od 1960. godine.¹⁹² Navedeni mjesečnik je kasnije postao službeno glasilo HOP-a.¹⁹³ U *Nezavisnoj Državi Hrvatskoj* objavljivani su brojni tekstovi koji su trebali objasniti: njihov rad, pomoć hrvatskim iseljenicima u Kanadi, postojanje NDH i HOP-a itd.¹⁹⁴ Kao urednici i suradnici u radu *Nezavisne Države Hrvatske* sudjelovali su: Marijan Šola, Tomislav Balen, Marijan Čorak, Goroslav Mandić, Jure Šikić, Oto Negovetić i Nevenko Jurić.¹⁹⁵ Nakon uspostave Republike Hrvatske, 1991. godine vodstvo HOP-a zajedno s uredništvom *Nezavisne Države Hrvatske* na čelu kojeg se tada nalazio predsjednik HOP-a dr. Srećko Pšeničnik seli u Zagreb, gdje je list tiskan nekoliko sljedećih godina, dok nije službeno ugašen.¹⁹⁶

Ujedinjeni Hrvati Njemačke u Münchenu su tiskali svoje glasilo *Hrvatska sloboda* čiji je urednik bio Krešimir Tolj.¹⁹⁷ No, nakon što su agenti jugoslavenske tajne službe izvršili atentate na Milu Rukavinu, Krešimira Tolja i Vida Maričića 26. listopada 1968. godine, *Hrvatska sloboda* više nije tiskana.¹⁹⁸

¹⁸⁹ Vukušić 2001: 16-17; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹⁰ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹¹ Vukušić 2001: 16-17; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹² Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹³ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹⁴ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹⁵ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹⁶ Vukušić 2001: 19; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 33.

¹⁹⁷ Vukušić 2001: 16; Krolo 2009: 193; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

¹⁹⁸ Vukušić 2001: 16; Katalinić 2017: 18; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

Australsko hrvatsko društvo također ima svoje glasilo pod nazivom *Spremnost*, a navedeno glasilo se tiska u Sydneyu u Australiji do danas.¹⁹⁹

3.2. Poslovnik Hrvatskoga oslobodilačkoga pokreta (HOP-a)

Temeljni dokument HOP-a je bio Poslovnik HOP-a kojeg je usvojilo Predsjedništvo HOP-a na sjednici 14. studenoga 1962. godine.²⁰⁰ Navedeni Poslovnik je dva puta nadopunjen, a posljednja nadopuna Poslovnika izvršena je 5. rujna 1977. godine na sjednici Predsjedništva HOP-a u Chicagu.²⁰¹ Od tada do povratka vodstva HOP-a u Republiku Hrvatsku 1991. godine više nije nadopunjavan.²⁰²

U Poslovniku HOP-a saznajemo kako je HOP osnovan na temelju *Izjave* koju je 8. lipnja 1956. godine u Buenos Airesu potpisao prvi predsjednik dr. Ante Pavelić.²⁰³ HOP je općehrvatski, nadstranački i demokratski pokret koji teži snažnijoj suradnji i povezanosti Hrvatskoga ustaškoga pokreta, Hrvatske republikanske seljačke stranke (HRSS Stjepana Radića), Hrvatske državotvorne stranke i Hrvatskih oružanih snaga.²⁰⁴

Sjedište HOP-a je uvijek u mjestu u kojem boravi predsjednik, iznimno na temelju odluke Predsjednika HOP-a sjedište može biti premješteno u neki drugi grad.²⁰⁵

Temeljna načela HOP-a preuzeta su iz temeljnih načela Stranke hrvatskoga državnoga prava (dr. Ante Starčevića), Hrvatske republikanske seljačke stranke (Stjepana Radića) i Hrvatskoga ustaškoga pokreta (dr. Ante Pavelića).²⁰⁶

¹⁹⁹ Vukušić 2001: 16.

²⁰⁰ Vukušić 2001: 17.

²⁰¹ Vukušić 2001: 17.

²⁰² Vukušić 2001: 17.

²⁰³ Vukušić 2001: 17.

²⁰⁴ Vukušić 2001: 17; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370.

²⁰⁵ Vukušić 2001: 17.

²⁰⁶ Vukušić 2001: 17.

Glavni cilj HOP-a je ponovna uspostava Nezavisne Države Hrvatske i to u njezinim prirodnim granicama na rijekama Muri, Dravi, Dunavu i Drini, te na Jadranskom moru.²⁰⁷

Temeljna načela HOP-a proizlaze iz hrvatskoga državnoga prava, prava naroda na samoodređenje, te svih drugih prava i načela koja omogućavaju ponovnu uspostavu Nezavisne Države Hrvatske.²⁰⁸

HOP je općehrvatski i nadstranački pokret, što znači da je spreman surađivati sa svim drugim političkim organizacijama iseljenih Hrvata, koje se svojim djelatnostima i postupcima nisu ogriježile o Hrvatski oslobodilački pokret i hrvatsku oslobodilačku borbu.²⁰⁹

HOP je demokratski pokret, što znači da je spreman surađivati sa svim pojedincima, ali i narodima koji teže očuvati demokratska politička i društvena uređenja u borbi protiv komunizma.²¹⁰

Poslovnik HOP-a određuje i temeljnu političku strukturu HOP-a koja se sastoji od:

1. Društva, ogranci, skupine i povjereništva
2. Savez Hrvatske Ujedinjene Mladeži Svijeta
3. Područna Središnja Tijela (Glavni, odnosno Središnji odbori i Glavna Starješinstva)
4. Područna vijeća HOP-a
5. Predsjedništvo HOP-a
6. Predsjednik HOP-a.²¹¹

Sve Hrvatice i Hrvati, koji se žele priključiti radu HOP-a, to mogu učiniti pridruživanjem društvima, ograncima, skupinama i povjereništva HOP-a u mjestu svojeg boravka.²¹² Svi ogranci, društva, skupine, povjereništva i područna vijeća HOP-a su legalno registrirana pri tijelima vlasti država u kojima se nalaze, te poštuju zakone tih država, ali su

²⁰⁷ Vukušić 2001: 17.

²⁰⁸ Vukušić 2001: 17-18.

²⁰⁹ Vukušić 2001: 18.

²¹⁰ Vukušić 2001: 18.

²¹¹ Vukušić 2001: 18.

²¹² Vukušić 2001: 18.

stegovno vezani uz Poslovnik HOP-a.²¹³ Od trenutka osnivanja HOP-a 8. lipnja 1956. godine, započinje i osnivanje područnih vijeća HOP-a u gotovo svim državama Južne Amerike, u SAD-u i Kanadi, u državama zapadne Europe i Australiji.²¹⁴ Država u kojoj HOP nije imao svoje područno vijeće jest Austrija, jer se Austrija na temelju međudržavnoga ugovora s FNRJ obvezala kako će onemogućiti uspostavu političkih organizacija iseljenih Hrvata na svom području. FNRJ je na taj ugovor stalno podsjećala tijela vlasti Austrije.²¹⁵

HOP je zbog svojeg političkog programa i borbe protiv komunizma ubrzo postao dijelom i punopravnim članom Svjetske antikomunističke lige. Svjetska antikomunistička liga je bila od posebnog značaja tijekom Hladnoga rata i blokovske podjele država svijeta na zemlje istoka i zapada.²¹⁶

U nastavku teksta se nalazi dio izvornika Poslovnika HOP-a:

“Hrvatski oslobodilački pokret (skraćeno HOP) je općehrvatski, nadstranački i demokratski pokret, koji se temelji na Izjavi od 8. lipnja 1956. godine, koju je prvi potpisao poglavnik dr. Ante Pavelić sa svrhom, da se u okviru Pokreta usredotoče, usklade i pojačaju rad, pripadnici Hrvatskoga ustaškoga pokreta, Hrvatske republikanske seljačke stranke, Hrvatskih oružanih snaga, te svih rodoljuba svrstanih u društva i organizacije pod raznim imenima u raznim zemljama u tuđini a s istim oslobodilačkim ciljem.

Svrha Pokreta jest polučenje potpune slobode cijelog hrvatskog naroda i ponovna uspostava Nezavisne Države Hrvatske na cijelom njegovom povijesnom i etničkom području između Mure, Drave, Dunava, Drine i Jadranskog mora.

Sjedište Hrvatskoga oslobodilačkoga pokreta je uvijek u mjestu, u kojem boravi predsjednik HOP-a, a u iznimnim slučajevima predsjednik može odrediti i drugo mjesto.

Hrvatski oslobodilački pokret se drži i upravlja jedinstvom načela Stranke hrvatskog državnog prava (dr. Ante Starčevića), Hrvatske republikanske stranke (Stjepana Radića), te

²¹³ Vukušić 2001: 18.

²¹⁴ Vukušić 2001: 18.

²¹⁵ Vukušić 2001: 17.

²¹⁶ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

načela Hrvatskog ustaškog pokreta (dr. Ante Pavelića), što je sve hrvatski narod u toku vremena u više navrata odobrio svojom jasno izraženom i nepatvorenom demokratskom voljom.

Načela HOP-a temelje se na:

Hrvatskom državnom pravu, načelu narodnog samoodređenja, pravdi, nuždi i konačno beskompromisnoj volji, što sve predstavlja nesalomljivu težnju hrvatskog naroda, da oslobodi svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Hrvatski oslobodilački pokret poštuje svaku pozitivnu hrvatsku djelatnost, koja teži da se obnovi suverena Nezavisna Država Hrvatska u cjelokupnim povijesnim i etničkim granicama hrvatskog naroda.

Hrvatski oslobodilački pokret naglašava potrebu snošljivosti te opće hrvatske solidarnosti, a napose iskrenog usklađivanja napora u radu na stvaranju državne nezavisnosti, demokratskih sloboda i društvene pravde za hrvatski narod i za ostale žitelje bez razlike na hrvatskom državnom području.

Dosljedno tome, Hrvatski oslobodilački pokret će uvijek surađivati i nastupati sa svakom hrvatskom političkom skupinom uz uvjet, ako bi to poslužilo općim narodnim interesima, te ako odnosna hrvatska skupina potpuno jasno i nedvojbeno stoji na stajalištu hrvatske državne nezavisnosti i cjelokupnosti hrvatskih zemalja i, konačno, ako se ta skupina nije ogriješila i ne radi protiv Hrvatskog oslobodilačkog pokreta.

Hrvatski oslobodilački pokret se smatra prirodnim saveznikom svih slobodoljubivih demokratskih naroda, koji poštuju i promiču demokratska prava i slobode uopće, kako naroda tako i čovjeka pojedinca. Hrvatski oslobodilački pokret će napose surađivati s oslobodilačkim pokretima i organizacijama svih potlačenih naroda, koji tu suradnju žele, a poštuju i potpomažu hrvatsku oslobodilačku borbu.

Cjelinu Hrvatskog oslobodilačkog pokreta sačinjavaju:

-Društva, ogranci, skupine i povjereništva.

-Savez Hrvatske Ujedinjene Mladeži Svijeta.

-Područna Središnja Tijela (Glavni odnosno Središnji odbori i Glavna Starješinstva).

-Područna Vijeća HOP-a.

-Predsjedništvo HOP-a.

-Predsjednik HOP-a.

Svaki Hrvat i Hrvatica, koji žele raditi u Hrvatskom oslobodilačkom pokretu, te moralno i materijalno pomagati rad Hrvatskog oslobodilačkog pokreta, učlanjuju se u društva, ogranke, skupine ili povjereništva, koja djeluju u zemljama njihova boravišta, a koja su učlanjena u HOP, odnosno koja podupiru rad HOP-a.

Društva, ogranci, skupine i povjereništva postoje i rade u skladu sa svojim pravilima, poštujući zakone zemlje, u kojoj djeluju, ali se istodobno podvrgavaju stegovno i organizacijski Središnjim ili Glavnim Odborima, odnosno Glavnim Starješinstvima kao Središnjim tijelima svoga područja.”²¹⁷

3.3. Hrvatski oslobodilački pokret u Kanadi, SAD-u i Njemačkoj

Hrvatski oslobodilački pokret je zbog povećanja broja članova, pristaša i simpatizera osnivao nove ogranke, društva, skupine i povjereništva diljem svijeta. U prethodnom dijelu teksta je naglašeno kako HOP nastaje nakon brojnih drugih političkih organizacija iseljenih Hrvata koje su zagovarale ponovnu obnovu NDH i načela *Ustaškog pokreta*. Međutim, navedene političke organizacije iseljenih Hrvata postaju sastavni dio HOP-a, nakon njegova osnivanja 8. lipnja 1956. godine.²¹⁸ Najveći broj hrvatskih iseljenika nakon Drugog svjetskog rata zaputio se u prekomorske ili prekooceanske države, prvenstveno države Južne Amerike, te SAD i Kanadu.²¹⁹ No, manji broj hrvatskih iseljenika u kasnijem razdoblju sve više odlazi

²¹⁷ Vukušić 2001: 17-18.

²¹⁸ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 371.

²¹⁹ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369.

u SR Njemačku, te će ubrzo središte hrvatskog iseljeničkog života biti premješteno upravo u SR Njemačku.²²⁰

HOP je u Kanadi djelovao preko političke organizacije Ujedinjenih Kanadskih Hrvata (UKH) koja se istaknula brojnim prosvjedima protiv komunističke Jugoslavije u Kanadi, lobiranju kod provincijskih i federalnih tijela vlasti i velikodušnom pomoći hrvatskim iseljenicima u Kanadi.²²¹ Nakon osnivanja HOP-a Ujedinjeni Kanadski Hrvati su bili prva politička organizacija iseljenih Hrvata koja je pozdravila njegovo osnivanje.²²² Od 1960. godine Ujedinjeni Kanadski Hrvati izdaju mjesečnik *Nezavisna Država Hrvatska* koji je bio njihovo službeno glasilo.²²³ U navedenom mjesečniku objavljujani su tekstovi o HOP-u, stanju unutar hrvatske iseljeničke zajednice u Kanadi, pomoći mladim hrvatskim iseljenicima, te NDH kao savršenom primjeru demokratskog državnog i društvenog uređenja. Uredništvo *Nezavisne Države Hrvatske* je bilo smješteno u Torontu, gdje je list tiskan.²²⁴

U SAD-u je postojao Hrvatski domobran još prije početka Drugog svjetskog rata. Naime, dr. Branimir Branko Jelić je još 1931. godine tijekom svog prvog posjeta SAD-u osnovao Hrvatski domobran zajedno s drugim hrvatskim iseljenicima u SAD-u.²²⁵ Dr. Jelić je 1928. godine napustio tadašnju Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, te se kao član ustaško - domobranskog pokreta, zaputio u Južnu Ameriku sa zadatkom osnivanja Hrvatskoga domobrana u tamošnjim državama. Kako je već imao iskustva u osnivanju Hrvatskog domobrana u Zagrebu 1928. godine, brzo je ispunio svoj zadatak i zaputio se prema SAD-u.²²⁶ Dr. Branimir Branko Jelić je drugi put posjetio SAD 1939. godine, no tom prilikom je interniran na 56 dana, te je tek nakon intervencije hrvatskih iseljenika u SAD-u koji su poslali pismo predsjedniku Franklinu Delanu Rooseveltu, pušten na slobodu.²²⁷ Poslije ovog događaja raspušten je Hrvatski domobran u SAD-u. Nakon Drugog svjetskog rata broj

²²⁰ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 369.

²²¹ Vukušić 2001: 16; Sopta 2012: 235.

²²² Sopta 2012: 235.

²²³ Vukušić 2001: 16; Sopta 2012: 235; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

²²⁴ Sopta 2012: 235; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 370; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

²²⁵ Vukušić 2001: 369.

²²⁶ Vukušić 2001: 369.

²²⁷ Vukušić 2001: 369.

hrvatskih iseljenika koji su u vojnom ili političkom smislu bili vezani za NDH u SAD-u se povećao, te se ponovno javila potreba za osnivanjem Hrvatskog domobrana. Hrvatski politički iseljenici u SAD-u su osnovali Hrvatski rodoljub koji je bio pravni slijednik Hrvatskoga domobrana.²²⁸ Godine 1958. u SAD dolazi fra Rafael Medić, koji je poslan od strane predsjednika HOP-a dr. Ante Pavelića sa zadatkom da obnovi Hrvatski domobran.²²⁹ Fra Rafael Medić je sa članovima Hrvatskog rodoljuba donio odluku o preimenovanju Hrvatskoga rodoljuba u Hrvatski domobran. Hrvatski domobran je registriran pri tijelima vlasti SAD-a 1959. godine kao legalna politička organizacija iseljenih Hrvata.²³⁰ Na čelu Hrvatskoga domobrana u SAD-u kao glavni starješina je bio dr. Ante Bonifačić, poznati hrvatski pjesnik i kasniji predsjednik HOP-a.²³¹ Hrvatski domobran je imao zadatak da među američkim Hrvatima i njihovim potomcima širi svijest o potrebi borbe za obnovu hrvatske državne samostalnosti i potrebi borbe protiv komunizma kao glavnog neprijatelja demokratskih društvenih i političkih vrijednosti.²³²

U Saveznoj Republici Njemačkoj ili tzv. Zapadnoj Njemačkoj HOP je djelovao preko političke organizacije Ujedinjenih Hrvata Njemačke (UHNj) koja je imala sjedište u Münchenu.²³³ Nakon usvajanja novog Ustava 1962. godine SFRJ je otvorila svoje državne granice, a od 1966. godine je omogućila i izdavanje putovnica za svoje građane, što je samo olakšalo odlazak u inozemstvo hrvatskim iseljenicima. Tada hrvatska iseljenička zajednica u SR Njemačkoj postaje sve veća i utjecajnije. Unutar hrvatske iseljeničke zajednice u SR Njemačkoj sve snažnije djeluje politička organizacija Ujedinjenih Hrvata Njemačke koja na taj način pokušava pridobiti sve veći broj hrvatskih iseljenika na svoju stranu.²³⁴ Ovakva politika Ujedinjenih Hrvata Njemačke je postala osnovom kada je za predsjednika organizacije izabran Mile Rukavina 1961. godine.²³⁵ Upravo zbog otvorenosti organizacije u nju se infiltrirao veliki broj agenata UDB-e, nakon čega su uslijedili i brojni atentati na

²²⁸ Vukušić 2001: 16; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 372.

²²⁹ Vukušić 2001: 19; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 372.

²³⁰ Vukušić 2001: 19; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 372.

²³¹ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 372; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

²³² Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 372.

²³³ Hinić 1998: 290; Vukušić 2001: 16; Krolo 2009: 193; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

²³⁴ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²³⁵ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

članove Ujedinjenih Hrvata Njemačke. Dana 26. listopada 1968. godine u Münchenu agenti UDB-e izvršili su atentate na Milu Rukavinu, Krešimira Tolja i Vida Maričića.²³⁶

Nakon raskola u HOP-u 1966. godine, Ujedinjeni Hrvati Njemačke stali su na stranu Vjekoslava Vrančića i njegovog HOP-a – Reorganizacija, napuštajući načela koja su zagovarali Pavelićevi sljedbenici u matičnom HOP-u.²³⁷

3.4. Atentat na dr. Antu Pavelića i raskol unutar HOP-a nakon njegove smrti

Dr. Ante Pavelić svojim uključenjem u politički život hrvatskog iseljeničtva postao je meta jugoslavenske tajne službe. Prvi pokušaj političkog djelovanja 1949. godine kroz osnivanje Hrvatske državotvorne stranke je propao, no osnivanjem Hrvatskog oslobodilačkog pokreta dr. Ante Pavelić odustaje od konspirativnosti te koristi autoritet koji je uživao kako bi ponovno ostvario politički utjecaj među hrvatskim iseljenicima.²³⁸

Jugoslavenske tajne službe odmah nakon Drugog svjetskog rata zahtijevale su od britanskih i američkih tijela vlasti izručenje dr. Ante Pavelića, no do toga nije došlo.²³⁹ Vrlo vjerojatno zbog toga što britanska tajna služba, kao ni američka tajna služba nisu znale gdje se dr. Ante Pavelić nalazi.²⁴⁰ Puno manje je vjerojatno kako su upravo te tajne službe pomogle dr. Antu Paveliću da pobjegne.²⁴¹

HOP je postao jedna od najvećih političkih organizacija iseljenih Hrvata, koja je imala svoje ogranke i područna vijeća diljem svijeta, te je kao takav predstavljao izravnu opasnost za opstanak FNRJ.²⁴² Iz toga razloga agenti jugoslavenske tajne službe odlučili su

²³⁶ Katalinić 2017: 18; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²³⁷ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32-33.

²³⁸ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

²³⁹ Delić 2016: 47.

²⁴⁰ Delić 2016: 52.

²⁴¹ Delić 2016: 52.

²⁴² Hinić 1998: 293.

infiltrirati se u HOP i razne druge političke organizacije iseljenih Hrvata, kako bi dobili potrebne informacije o njihovom članstvu i djelovanju.²⁴³

U Argentini, agentima jugoslavenske tajne službe bilo je nešto teže infiltrirati se u HOP, jer su članovi bili snažno međusobno povezani.²⁴⁴ Ipak, to nije spriječilo UDB-u da isplanira i izvrši atentat na dr. Antu Pavelića.

Među hrvatskim iseljenicima je nakon kraja Drugog svjetskog rata postojala tradicija proslave 10. travnja. U Buenos Airesu HOP je također obilježio obljetnicu 10. travnja 1957. godine.²⁴⁵ Nakon završene obljetnice dr. Ante Pavelić se u pratnji svojih prijatelja zaputio iz centra Buenos Airesa u predgrađe Lomas del Palomar gdje je živio.²⁴⁶ Dvojica prijatelja na putu prema njegovoj kući su ga napustili i otišli, pa je dr. Ante Pavelić nastavio hodati sam. Sumnjao je da se netko nalazi iza njega. Pratio ga je agent UDB-e. Kada je dr. Ante Pavelić to vidio izvadio je pištolj i uputio dva hica prema atentatoru no nije ga pogodio²⁴⁷. Atentator je nakon toga uputio šest hitaca prema dr. Anti Paveliću od čega su ga dva hica teško ranila.²⁴⁸

Atentator je bio Blagoje Jovović, četnički vojnik iz vremena Drugog svjetskog rata.²⁴⁹ Podrijetlom je bio crnogorski Srbin iz Danilovgrada. Tijekom Drugog svjetskog rata priključio se četničkim postrojbama u Crnoj Gori pod zapovjedništvom Bajce Stanišića. Bio je dio narodnog ustanka u Crnoj Gori protiv Kraljevine Italije, odnosno bio je dio Kosićkog partizanskog odreda, kao zapovjednik, poražen od strane talijanske vojske u Pljevaljskog bitki.²⁵⁰ Nakon toga se priključuje četničkoj vojsci. Tijekom 1943. godine i zauzimanja južne Italije od strane britanske vojske, Blagoje Jovović stvara prve kontakte s britanskim tajnim službama, što će pokušati iskoristiti nakon Drugog svjetskog rata kako bi izvršio atentat na dr. Antu Pavelića u Italiji, no u tom naumu nije uspio.²⁵¹ Nakon Drugog svjetskog rata kao

²⁴³ Vukušić 2001: 197.

²⁴⁴ Vukušić 2001: 197.

²⁴⁵ Krolo 2009: 170.

²⁴⁶ Krolo 2009: 170.

²⁴⁷ Krolo 2009: 170.

²⁴⁸ Krolo 2009: 170.

²⁴⁹ Krolo 2009: 170.

²⁵⁰ Krolo 2009: 170.

²⁵¹ Krolo 2009: 170.

agent jugoslavenske tajne službe odlazi u Argentinu kod svojeg bratića Jakova Jovovića koji je tamo imao hotel, kako bi isplanirao atentat koji je kasnije počinio.²⁵²

Dr. Ante Pavelić je bio teško ranjen i nakon atentata se opravdano pribojavao za svoj život.²⁵³ Osim toga u Argentini se dogodio vojni puč kojim je Evita Peron svrgnuta s vlasti. Promjenu vlasti je odlučila iskoristiti FNRJ koja je od argentinske vlade zahtijevala izručenje dr. Ante Pavelića. Stoga dr. Ante Pavelić napušta Argentinu i 18. travnja 1957. godine odlazi u Čile.²⁵⁴ Prema svjedočanstvima njegovih prijatelja i prema dostupnim povijesnim izvorima poznato nam je kako je dr. Ante Pavelić od 24. srpnja do 27. studenoga 1957. godine boravio u Čileu kod jednog istaknutog hrvatskog rodoljuba.²⁵⁵ Nakon toga odlazi u Madrid, gdje stiže 29. studenoga 1957. godine. Dolaskom u Madrid dr. Ante Pavelić je želio dodatno ojačati HOP i povećati njegovu učinkovitost.²⁵⁶ Povezao je svoje prijatelje, suradnike i predstavnike područnih vijeća HOP-a, kako bi im obznanio svoju odluku. Donio je odluku kako će osnovati osam ureda unutar HOP-a koji će se nalaziti pod upravom Vijeća HOP-a.²⁵⁷ Vijeće HOP-a je predstavljalo političko tijelo HOP-a koje se trebalo baviti političkim pitanjima unutar HOP-a i hrvatskom oslobodilačkom borbom.²⁵⁸ Nedugo nakon toga, dr. Ante Pavelić je 28. prosinca 1959. godine preminuo u Madridu od posljedica atentata.²⁵⁹

Nakon smrti dr. Ante Pavelića sazvana je sjednica predsjedništva HOP-a u Buenos Airesu u siječnju 1960. godine.²⁶⁰ Na sjednici predsjedništva HOP-a fra Branko Marić je pročitao oporuku dr. Ante Pavelića, prema kojoj je njegova posljednja želja bila da imenuje bivšeg ministra dr. Stjepana Hefera na čelo HOP-a, Hrvatske državne Vlade i Vijeća HOP-a.²⁶¹ Izbor dr. Stjepana Hefera je bio mudar politički potez, s obzirom da je dr. Stjepan Hefer obavljao dužnost ministra seljačkog gospodarstva u Vladi NDH, te je kasnije postao ministar

²⁵² Krolo 2009: 170.

²⁵³ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 373, Krolo 2009: 169-170; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁵⁴ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 373, Krolo 2009: 169-170; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁵⁵ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 373, Krolo 2009: 169-170; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁵⁶ Krizman 1986: 428-430.

²⁵⁷ Krizman 1986: 428-430.

²⁵⁸ Krizman 1986: 428-430.

²⁵⁹ Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 373; Krolo 2009: 170; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁶⁰ Sopta 2004: 17; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 373.

²⁶¹ Sopta 2004: 17; Čizmić, Sopta, Šakić 2005: 373; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

Hrvatske državne Vlade.²⁶² Glavni problem vezan uz dr. Stjepana Hefera jest činjenica kako je on bio član HSS-a.²⁶³ Članovi HOP-a su bili baštinici ustaških načela i nekadašnjeg *Ustaškog pokreta*, stoga su zagovarali radikalniju i revolucionarniju politiku unutar HOP-a.²⁶⁴ Njihove zahtjeve je uspio utažiti sam dr. Ante Pavelić jer je imao autoritet i provodio je stegu među članstvom, ali dr. Stjepan Hefer to nije mogao.²⁶⁵ Dr. Stjepan Hefer je bio uvjereni radićevac koji je zagovarao umjerenu borbu protiv komunističke Jugoslavije i stoga velik dio članstva HOP-a nije bio zadovoljan njegovim izborom za predsjednika HOP-a.²⁶⁶

Nakon što je dr. Stjepan Hefer imenovan za predsjednika HOP-a određeni dio članstva je odmah napustio HOP i započeo s osnivanjem vlastitih političkih organizacija s pretežito radikalnijom politikom o čemu ću nešto više reći u sljedećem poglavlju.²⁶⁷

Ipak najveći raskol unutar HOP-a dogodio se 5. siječnja 1966. godine, kada je dr. Vjekoslav Vrančić odlučio s velikim dijelom članstva napustiti matični HOP i osnovati reorganizacijski HOP, koji je nosio naziv Hrvatski oslobodilački pokret (HOP) Reorganizacija.²⁶⁸ Dr. Vjekoslav Vrančić bio je nezadovoljan politikom HOP-a, smatrajući kako bi HOP trebao odbaciti sva politička načela i biti spreman za suradnju sa svim političkim organizacijama iseljenih Hrvata koje zagovaraju uspostavu samostalne i suverene hrvatske države. Držao je kako bi političko vodstvo HOP-a trebalo dati ostavku te omogućiti izbor novog vodstva putem demokratskih izbora.²⁶⁹ HOP – Reorganizacija je zagovarao slična politička načela kao i matični HOP, te je imao svoje glasilo *Hrvatski narod* koje je tiskano u Buenos Airesu.²⁷⁰ Prvi predsjednik HOP-a – Reorganizacija bio je dr. Vjekoslav Vrančić, a njega je kasnije zamijenio Jakov Barbarić.²⁷¹ HOP – Reorganizacija je sudjelovao

²⁶² Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁶³ Vukušić 2001: 21; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁶⁴ Vukušić 2001: 21; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁶⁵ Vukušić 2001: 19.

²⁶⁶ Vukušić 2001: 19; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁶⁷ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 30.

²⁶⁸ Vukušić 2001: 21; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 32.

²⁶⁹ Krizman 1986: 460; Krolo 2009: 3; Sopta 2012: 258.

²⁷⁰ Vukušić 2001: 21.

²⁷¹ Vukušić 2001: 21.

u Torontu na prvoj sjednici Hrvatskog narodnog vijeća (HNV-a) čijim je sastavnim dijelom bio do raspuštanja HNV-a 1990. godine.²⁷²

Nakon smrti dr. Stjepana Hefera, 1973. godine vijeće HOP-a je izabralo dr. Antu Bonifačića, istaknutog hrvatskog pjesnika, za novog predsjednika HOP-a.²⁷³ Godine 1981. za predsjednika HOP-a, vijeće HOP-a je izabralo dr. Srećka Pšeničnika, zeta dr. Ante Pavelića.²⁷⁴ Dr. Srećko Pšeničnik kao predsjednik HOP-a i glavni urednik lista *Nezavisna Država Hrvatska* donio je odluku o preseljenju političkog vodstva HOP-a i uredništva lista *Nezavisna Država Hrvatska* iz Toronta u Zagreb, 1991. godine.²⁷⁵ Godine 1995. dr. Srećko Pšeničnik povlači se s mjesta predsjednika HOP-a, te 1999. godine umire, što se smatra krajem HOP-a, iako HOP i danas postoji.²⁷⁶ Nekoliko osoba se nakon toga izmijenilo na mjestu predsjednika HOP-a, posljednji od njih je bio umirovljeni brigadir Hrvatskog vijeća obrane (HVO-a) Slavko Grubišić, inače hrvatski politički iseljenik iz Švedske.²⁷⁷

²⁷² Vukušić 2001: 21.

²⁷³ Vukušić 2001: 19; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 33.

²⁷⁴ Vukušić 2001: 19; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 33.

²⁷⁵ Vukušić 2001: 19; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 33.

²⁷⁶ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 33.

²⁷⁷ Vukušić 2001: 19.

4. Političke organizacije koje su proizašle iz HOP-a

Nakon smrti dr. Ante Pavelića, uslijedila su velika previranja unutar HOP-a. Problem je bio u činjenici kako je dr. Stjepan Hefer bio član HSS-a i zagovarao je umjerenu politiku unutar HOP-a, kakvu je vodio dr. Ante Pavelić.²⁷⁸ Zbog problema s radikalnijim članstvom HOP je osnovao vlastiti revolucionarni ogranak koji je ubrzo prestao postojati.

Zanimljivo je navesti kako prema svjedočanstvu Drage Sudara, hrvatskog političkog iseljenika, koji je bio član Ujedinjenih Hrvata Njemačke i drugi dugogodišnji tajnik Ujedinjenih Kanadskih Hrvata, dakle osobe koja je bila dobro upućena u politiku HOP-a, čak 80% članova HOP-a u ovom trenutku prema svojim godinama nije moglo biti dijelom Drugog svjetskog rata i NDH.²⁷⁹ Bez obzira na navedenu činjenicu, mladi hrvatski iseljenici koji su pristupili HOP-u zagovarali su radikalniju i revolucionarniju politiku.²⁸⁰

4.1. Hrvatsko katoličko bratstvo (HKB)

Nakon što je Fidel Castro preuzeo vlast nad Kubom, Kubu je napustio fra Rafael Medić, dušebrižnik poglavnika NDH i prvog predsjednika HOP-a dr. Ante Pavelića.²⁸¹ Dolazi u SAD gdje se povezao s članovima Hrvatskoga rodoljuba 1958. godine. Članovi Hrvatskoga rodoljuba su pristali na preimenovanje Hrvatskoga rodoljuba u Hrvatski domobran koji je pod tim imenom kao legalna politička organizacija registriran pri sudu u New Yorku 1959. godine.²⁸² Na čelu Hrvatskoga domobrana se nalazio glavni starješina, dr. Ante Bonifačić, kasniji predsjednik HOP-a.²⁸³ Nakon što je fra Rafael Medić ispunio svoj zadatak u SAD-u, zaputio se u Saveznu Republiku Njemačku ili Zapadnu Njemačku sa zadatkom da snažnije poveže tamošnje ogranke HOP-a.²⁸⁴ Upravo tada za novog

²⁷⁸ Vukušić 2001: 19.

²⁷⁹ Vukušić 2001: 18.

²⁸⁰ Vukušić 2001: 19.

²⁸¹ Vukušić 2001: 19.

²⁸² Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

²⁸³ Perić-Kaselj(ur.) 2020: 31.

²⁸⁴ Vukušić 2001: 19.

predsjednika HOP-a u siječnju 1960. godine je bio imenovan dr. Stjepan Hefer.²⁸⁵ Umjerena politika nije odgovarala radikalnijem krilu HOP-a kojem je tada pripadao fra Rafael Medić.²⁸⁶ Zbog radikalnije politike unutar HOP-a ušao je u sukob s predsjednikom Središnjeg odbora hrvatskih društava Europe (SOHDE-a) dr. Andrijom Iličem.²⁸⁷ No, bio je svjestan kako sa svojim pristašama ne može preuzeti političko vodstvo HOP-a. Fra Rafael Medić je sa svojim pristašama odlučio napustiti HOP i osnovati vlastitu revolucionarnu organizaciju pod nazivom Hrvatsko katoličko bratstvo (HKB).²⁸⁸

Hrvatsko katoličko bratstvo (HKB) je bilo uređeno poput drugih revolucionarnih organizacija, što znači da su članovi imali kodna imena, komunicirali su šifriranim porukama, te da bi novi član bio primljen u HKB morao je položiti prisegu.²⁸⁹ Svi članovi HKB su morali proći vojnu obuku, za potrebe diverzantskih ili revolucionarnih operacija na tlu Hrvatske.²⁹⁰

U ovom trenutku nisu postojali diplomatski odnosi između SR Njemačke, u kojoj je bio smješten HKB, i FNRJ.²⁹¹ Razlog za to leži u činjenici kako je FNRJ priznala Istočnu Njemačku. Zbog toga FNRJ nije imala svoja diplomatska predstavništva u SR Njemačkoj, već je samo imala trgovinski ured u Mehlemu (Bad Godesbergu kod Bonna).²⁹² Brojni hrvatski iseljenici u SR Njemačkoj su smatrali kako trgovinski ured predstavlja paravan za sastajanje agenata jugoslavenske tajne službe.²⁹³ Smatrali su kako je potrebno onemogućiti trgovinski ured u njegovom radu što prije. Taj zadatak je na sebe preuzelo Hrvatsko katoličko bratstvo.²⁹⁴

²⁸⁵ Vukušić 2001: 19.

²⁸⁶ Vukušić 2001: 19.

²⁸⁷ Vukušić 2001: 19.

²⁸⁸ Vukušić 2001: 19.

²⁸⁹ Vukušić 2001: 19.

²⁹⁰ Vukušić 2001: 19.

²⁹¹ Vukušić 2001: 19.

²⁹² Vukušić 2001: 19.

²⁹³ Vukušić 2001: 19.

²⁹⁴ Vukušić 2001: 19.

Vodstvo HKB-a je donijelo odluku kako će organizirati prosvjed ispred trgovinskog ureda na Dan Republike, 29. studenoga 1961. godine.²⁹⁵ Tridesetak članova HKB-a su organizirali prosvjed ispred zgrade trgovinskog ureda na taj dan.²⁹⁶ Prisutni u zgradi su odlučili povući se, dok je prosvjednicima pružio otpor domar Jovo Popović, inače suradnik UDB-e.²⁹⁷ U sukobu s prosvjednicima Jovo Popović je smrtno ranjen, a prosvjednici su provalili u trgovinski ured, gdje su razbacali namještaj i zapalili dokumentaciju koju su tamo našli. Nakon svega, prosvjednici su bez otpora predali se njemačkoj policiji.²⁹⁸

Suđenje članovima HKB-a, koji su nazvani “Mehlemska skupina”, trajalo je dugo, te su svi sudionici osuđeni na različite vremenske zatvorske kazne.²⁹⁹ “Mehlemski slučaj” je započeo tradiciju među hrvatskim političkim iseljenicima u svijetu, da uvijek organiziraju prosvjede protiv Jugoslavije na Dan Republike 29. studenoga.³⁰⁰

Nakon suđenja “Mehlemskoj skupini” njemački sud je donio odluku o zabrani rada Hrvatskog katoličkog bratstva (HKB-a) u SR Njemačkoj.³⁰¹

4.2. Tajne revolucionarne ustaške postrojbe (TRUP)

Nakon proslave obljetnice 10. travnja 1961. godine u Münchenu sastali su se predsjednik Središnjeg odbora hrvatskih društava Europe (SOHDE-a) dr. Andrija Ilić iz Londona, te predsjednik Ujedinjenih Hrvata Njemačke Mile Rukavina, tajnik UHNJ-a Nahid Kulenović i Dane Šarac.³⁰² Na navedenom sastanku raspravljali su o problemu osipanja članstva HOP-a, koji su dijelom prešli na stranu fra Rafaela Medića i Hrvatskog katoličkog

²⁹⁵ Vukušić 2001: 19.

²⁹⁶ Vukušić 2001: 19.

²⁹⁷ Vukušić 2001: 19.

²⁹⁸ Vukušić 2001: 20.

²⁹⁹ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁰ Vukušić 2001: 20.

³⁰¹ Vukušić 2001: 20.

³⁰² Vukušić 2001: 20.

bratstva, a dijelom na stranu Vjekoslava Maksa Luburića i Hrvatskog narodnog otpora.³⁰³ Vjekoslav Luburić je posebno intezivirao svoju djelatnost nakon smrti dr. Ante Pavelića.³⁰⁴

Zaključak navedenog sastanaka je bio kako treba što prije organizirati jedan ogranak HOP-a koji će biti prvenstveno revolucionarnog predznaka, a to su bile Tajne revolucionarne ustaške postrojbe (TRUP).³⁰⁵ Nakon sastanka Mile Rukavina, Nahid Kulenović i Dane Šarac su putovali po ograncima HOP-a u kontinentalnoj Europi kako bi obavijestili stegovne HOP-ovce o osnivanju revolucionarnog ogranka HOP-a.³⁰⁶ Dio članstva kontinentalnog HOP-a je bio suzdržan po pitanju osnivanja revolucionarnog ogranka HOP-a jer su smatrali kako osipanje članstva nije najveći problem HOP-a u tom trenutku.³⁰⁷

Od trenutka osnivanja TRUP je organizirao brojne diverzantske akcije u Hrvatskoj i Jugoslaviji, no zbog neistraženosti navedene teme do danas nije moguće s potpunom sigurnošću ustvrditi jesu li navedene diverzantske akcije organizirane od strane TRUP-a ili jugoslavenske tajne službe UDB-e.³⁰⁸ Primjer tog problema je vidljiv u suđenju Miljenku Hrkaču pri sudu u SR Njemačkoj. Miljenko Hrkač je bio optužen kako je postavio bombu u kino “29. Novembar” u Beogradu, no njegov branitelj je na sudu izjavio kako ima dokaze iz kojih je vidljivo kako bombu nije postavio Miljenko Hrkač nego agent UDB-e.³⁰⁹ UDB-a je organizirala brojne diverzantske akcije na području Hrvatske i Jugoslavije, koje je pripisivala različitim hrvatskim iseljeničkim organizacijama s ciljem opravdanja svojeg rata protiv “neprijateljskih emigranata”.³¹⁰

Nakon što je UDB-a izvršila atentate na Milu Rukavinu, Krešimira Tolja i Danu Šarca, te 1969. godine na Nahida Kulenovića, TRUP je prestao djelovati.³¹¹

³⁰³ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁴ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁵ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁶ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁷ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁸ Vukušić 2001: 20.

³⁰⁹ Vukušić 2001: 20.

³¹⁰ Vukušić 2001: 20.

³¹¹ Vukušić 2001: 20.

4.3. Hrvatska narodna fronta (HNF)

Istaknuti hrvatski politički iseljenik Mate Prpić iz Belgije bio je član HOP-a, no nakon sukoba s predsjednikom SOHDE-a dr. Andrijom Ilićem i tadašnjim tajnikom UHNJ-a Antom Vukićem, odlučio se povući iz političkog života.³¹² No, nakon što je predsjednik UHNJ-a postao Mile Rukavina 1961. godine, Mate Prpić ponovno se aktivirao unutar hrvatske iseljeničke zajednice.³¹³ Mate Prpić je 1967. godine došao u München na nagovor Mile Rukavine, gdje je trebao postati suradnikom urednika *Hrvatske slobode* Krešimira Tolja.³¹⁴ No, nakon atentata na Milu Rukavinu, Krešimira Tolja i Danu Šarca *Hrvatska sloboda* prestaje s tiskanjem.³¹⁵

Mate Prpić je nakon navedenih događaja odlučio osnovati revolucionarnu organizaciju pod nazivom Hrvatska narodna fronta (HNF). Našao je bliskog suradnika u drugom hrvatskom političkom iseljeniku iz bosanskog Kotor Varoša Ivanu Matičeviću.³¹⁶ Mate Prpić i Ivan Matičević su u ljeto 1972. godine s krivotvorenim putovnicama stigli u Hrvatsku.³¹⁷ Imali su suradnike u Lici i Hrvatskom primorju kojima su dali promidžbene materijale.³¹⁸ Nakon toga su organizirali zasjedu na Velebitskoj cesti za zapovjednika policijske postaje iz Karlobaga. Kada su završili sa zadatkom pobjegli su iz Hrvatske.³¹⁹

Dvije godine kasnije, u drugoj polovici 1974. godine Mate Prpić i Ivan Matičević ponovno su s krivotvorenim putovnicama stigli u Hrvatsku, no ovoga puta suradnik UDB-e kodnog imena Oskar je obavijestio vojne i policijske snage SFRJ o njihovom putovanju.³²⁰ Policija je postavila zasjedu na Velebitskoj cesti, u izmjeni vatre nekoliko policajaca je ranjeno, jedan je policajac ubijen, a Mate Prpić i Ivan Matičević su također ubijeni.³²¹

³¹² Vukušić 2001: 20.

³¹³ Vukušić 2001: 20.

³¹⁴ Vukušić 2001: 20.

³¹⁵ Vukušić 2001: 20.

³¹⁶ Vukušić 2001: 20.

³¹⁷ Vukušić 2001: 20-21.

³¹⁸ Vukušić 2001: 21.

³¹⁹ Vukušić 2001: 21.

³²⁰ Vukušić 2001: 21.

³²¹ Vukušić 2001: 21.

Nakon smrti Mate Prpića i Ivana Matičevića, HNF je prestao sa svojim djelovanjem.³²²

4.4. Hrvatski revolucionarni oslobodilački pokret (HROP)

Hrvatski revolucionarni oslobodilački pokret (HROP) je političko-revolucionarna organizacija koja je također proizašla iz HOP-a.³²³ Osnovao ju je Vladimir Sečen, nakon što se neuspješno natjecao za predsjednika HOP-a, sredinom sedamdesetih godina 20. stoljeća.³²⁴ Vladimir Sečen je u vrijeme NDH i Drugog svjetskog rata bio časnik Hrvatskih oružanih snaga (HOS-a), a 1945. godine u trenutku sloma NDH odlazi iz Hrvatske u Dominikansku Republiku.³²⁵ U Dominikanskoj Republici sudjelovao je u postavljanju i svrgavanju s vlasti generala Trujila.³²⁶ Kao izvrstan poznavatelj protugerilskog ratovanja ubrzo postaje suradnik američke vojske. Pretpostavlja se kako je Vladimir Sečen bio jedan od organizatora atentata na Che Guevaru u Boliviji. Kasnije je živio kao umirovljeni pukovnik američke vojske na Floridi.³²⁷

HROP je bio duboko infiltriran od strane agenata UDB-e, koji su počinili brojne atentate na članove HROP-a.³²⁸ UDB-a je pogubila Ivana Tuksora iz Nice i Stanka Nižića iz Züricha, kao i njihove suradnike, inače članove Hrvatskog revolucionarnog bratstva (HRB-a), Antu Kostića i Đuru Zagajskog iz Münchena, te Matu Kolića iz Pariza.³²⁹

4.5. Hrvatsko revolucionarno bratstvo (HRB)

³²² Vukušić 2001: 21.

³²³ Vukušić 2001: 21.

³²⁴ Vukušić 2001: 21.

³²⁵ Vukušić 2001: 21.

³²⁶ Vukušić 2001: 21.

³²⁷ Vukušić 2001: 21.

³²⁸ Vukušić 2001: 21.

³²⁹ Vukušić 2001: 21.

Dio članova HOP-a u Australiji također nije bio zadovoljan izborom dr. Stjepana Hefera za predsjednika HOP-a. Smatrali su kako dr. Stjepan Hefer kao uvjereni radićevac koji je zagovarao politiku umjerene borbe protiv komunističke Jugoslavije vodi HOP pogrešnim smjerom. Iz toga razloga članovi HOP-a iz Australije su napustili HOP i odlučili osnovati vlastitu političko-revolucionarnu organizaciju.³³⁰ Godine 1961. Geza Pasty, Josip Senić, Jure Marić, Josip Oblak i brojni drugi osnovali su Hrvatsko revolucionarno bratstvo (HRB). HRB je bio zamišljen kao revolucionarna organizacija čiji su članovi imali kodna imena, za komuniciranje su koristili šifre, te su morali položiti prisegu da bi bili primljeni u bratstvo.³³¹ Novi član bratstva je to mogao postati jedino ukoliko za njega jamče dva djelatna člana bratstva. Prisega je završavala pozdravom “Život za Hrvatsku!” i pretpostavljala je kako član mora biti spreman dati svoj život za hrvatsku državu. Vodstvo HRB-a je predstavljao Glavni revolucionarni stan na čelu kojeg je bio Geza Pasty.³³² Upravo je Geza Pasty napisao tekst prisege za nove članove HRB-a. HRB se tijekom svojih 35 godina postojanja istaknuo ne samo brojnim prosvjedima protiv Jugoslavije koje su organizirali, već i diverzantskim akcijama koje su organizirali na području Hrvatske.³³³

HRB je organizirao tri velike diverzantske akcije na području SR Hrvatske. Članovi HRB-a su tijekom tih diverzantskih akcija bili uhićeni, a neki su osuđeni na dugotrajne kazne zatvora, dok su drugi teško mučeni i ubijeni bez suđenja pred bilo kojim sudom.³³⁴

Sredinom 1962. godine Glavni revolucionarni stan HRB-a je donio odluku o provedbi prve diverzantske akcije na području Hrvatske.³³⁵ Vođa devetoročlane skupine koja je krenula u akciju bio je Ilija Tolić, a njegov zamjenik je bio Josip Oblak.³³⁶ Drugi članovi skupine bili su: Radoslav Stojić, Dražen Tapšanji, Branko Podrug, Vlado Leko, Mirko Fumić, Krešimir Perković i Stanko Zdrilić.³³⁷

³³⁰ Vukušić 2001: 29; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 213.

³³¹ Vukušić 2001: 29; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 213.

³³² Vukušić 2001: 29; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 213.

³³³ Vukušić 2001: 29; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 213.

³³⁴ Vukušić 2001: 29; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 213.

³³⁵ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 214.

³³⁶ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 216.

³³⁷ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 216.

Ilija Tolić se 20. listopada 1962. godine zaputio iz Australije u SR Njemačku, a ubrzo nakon toga za njim je stigao Josip Oblak.³³⁸ Sredinom svibnja 1963. godine pridružili su im se svi osim Stanka Zdrilića i Branka Podruga, koji su im se pridružili 1. lipnja 1963. godine u Milanu.³³⁹ Dana 27. lipnja 1963. godine diverzanti HRB-a prebacili su se u Montefalcone u blizini Trsta kako bi bili što bliže granici sa Slovenijom.³⁴⁰

U noći s 6. na 7. srpnja 1963. godine diverzanti su ilegalno prešli granicu pokraj grada Kozina u Sloveniji, te su se zaputili u Liku.³⁴¹ Dana 11. srpnja 1963. godine nakon nekoliko dana pješaćenja diverzanti su došli u selo Letinec pokraj Brinja gdje su se zadržali tri dana.³⁴² U noći sa 14. na 15. srpnja 1963. godine podjelili su se u tri trojke.³⁴³

Treća trojka u sastavu Perković, Fumić i Zdrilić uhićena je 19. srpnja 1963. godine nakon povratka pred talijansko-slovensku granicu kod Sežane.³⁴⁴ Druga trojka u sastavu Leko, Tapšanji i Podrug izveli su diverziju na željezničkoj pruzi kod Delnica i nakon povlačenja su uhićeni u Nacionalnom parku Risnjak 21. srpnja 1963. godine.³⁴⁵ Glavna trojka u sastavu Tolić, Oblak i Stojić uhićena je 22. srpnja 1963. godine kod Karlovca.³⁴⁶

Svi uhićeni 18. travnja 1964. godine su pred vojnim sudom u Rijeci osuđeni na različite vremenske zatvorske kazne.³⁴⁷

Nakon neuspjeha prve diverzantske akcije, Geza Pasty 2. srpnja 1964. godine napušta Australiju i odlazi brodom u Europu.³⁴⁸ Geza Pasty je bio svjestan kako HRB nema razvijenu mrežu članova i poznanika s kojima bi jednostavnije provodili diverzantske akcije.³⁴⁹ Glavni cilj Geze Pastija je bio prebacivanje Glavnog revolucionarnog stana HRB-a u Europu.³⁵⁰

³³⁸ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³³⁹ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁰ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴¹ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴² Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴³ Vukušić 2010: 345; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁴ Vukušić 2010: 346; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁵ Vukušić 2010: 346; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁶ Vukušić 2010: 346; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁷ Vukušić 2010: 346; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁸ Vukušić 2010: 347; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁴⁹ Vukušić 2010: 347; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁵⁰ Vukušić 2010: 347-348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

Geza Pasty se nastanio u Nici, te 2. kolovoza 1964. godine šalje pismo Glavnom revolucionarnom stanu HRB-a u Australiji.³⁵¹ U navedenom pismu navodi kako se i dalje zalaže za provedbu akcija “Galeb” i “M 9”.³⁵²

Akcija “Galeb” je podrazumijevala zauzimanje jednog broda Jugoslavenske narodne armije (JNA) na kojeg bi stavili hrvatsku zastavu i nazvali ga “Hrvatska”.³⁵³ Akcija “M 9” je podrazumijevala izvršenje atentata na tadašnjeg jugoslavenskog ambasadora Peku Dabčevića u Ateni.³⁵⁴ Peka Dabčevića su smatrali odgovornim za smrt brojnih Hrvata tijekom bleiburške tragedije.³⁵⁵

Jugoslavenska tajna služba je nakon dolaska Geze Pastija u Europu odmah započela s njegovom obradom.³⁵⁶ Geza Pasty se 28. srpnja 1965. godine vratio s jednog duljeg putovanja u Nicu, no nakon toga mu se gubi svaki trag.³⁵⁷ Pretpostavlja se kako su agenti UDB-e odveli Gezu Pastija ilegalno iz Francuske u SFRJ, gdje je mučen na posjedu SSUP-a na Fruškoj Gori.³⁵⁸ Nakon mučenja je vrlo vjerojatno ubijen i pokopan u blizini Fruške Gore.³⁵⁹

Nakon toga u Europu dolazi Josip Senić koji je trebao zamijeniti Gezu Pastija.³⁶⁰ Josip Senić je u narednom razdoblju pokušao organizirati nekoliko diverzantskih akcija bezuspješno.³⁶¹ Agent UDB-e Taib Čordić infiltriran u HRB, uspio je pravovremeno obavijestiti jugoslavenske vlasti o planiranim akcijama, koje nisu provedene.³⁶² Pretpostavlja se kako je HRB dao poticaj Hrvatskom narodnom otporu 1971. godine u organiziranju upada u Jugoslavensko veleposlanstvo u Stockholmu u Švedskoj.³⁶³ Miro Barešić i Anđelko

³⁵¹ Vukušić 2010: 347-348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁵² Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁵³ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁵⁴ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁵⁵ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 217.

³⁵⁶ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁵⁷ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁵⁸ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁵⁹ Vukušić 2010: 348; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁶⁰ Vukušić 2010: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁶¹ Vukušić 2010: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁶² Vukušić 2010: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 218.

³⁶³ Vukušić 2010: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 220.

Brajković upali su u veleposlanstvo u Stockholmu i pokušali oteti veleposlanika Vladimira Rolovića, no on je pružio otpor nakon čega je uslijedila razmjena vatre u kojoj je Vladimir Rolović ubijen.³⁶⁴

Josip Senić je na kraju ubijen u noći s 9. na 10. ožujka 1972. godine u Wieslochu pokraj Heidelberga u Njemačkoj.³⁶⁵

Treća i najpoznatija diverzantska akcija HRB-a organizirana je u lipnju i srpnju 1972. godine.³⁶⁶ Navedena akcija je poznata kao “Bugojanska akcija” ili “Akcija Feniks ’72”, dok se u spisima Glavnog revolucionarnog stana HRB-a akcija zvala “Planinske lisice”. U spisima UDB-e naziva se “Akcija Raduša 72”.³⁶⁷

“Bugojanska akcija” je organizirana na zahtjev viktorijskog ogranka HRB-a iz 1968. godine.³⁶⁸ Ambroz i Adolf Andrić, Pavo Vegar, Ilija Glavaš, Đuro Horvat, Vejsil Keškić i drugi poslali su zahtjev za organiziranjem jedne diverzantske akcije, Glavnom revolucionarnom stanu HRB-a.³⁶⁹ Glavni revolucionarni stan HRB-a je odobrio viktorijskom ogranku navedenu akciju.³⁷⁰

Adolf i Ambroz Andrić i Pavo Vegar ilegalno su u drugoj polovici 1969. godine došli u Nicu u Francuskoj.³⁷¹ Sredinom 1970. i početkom 1971. godine pridružili su im se Đuro Horvat, Ilija Glavaš i Vejsil Keškić.³⁷² Glavni cilj im je bio postaviti temelje za provedbu nove diverzantske akcije na području Hrvatske.³⁷³ No, u tom trenutku u Hrvatskoj započinje Hrvatsko proljeće, studentski pokret koji je za glavni cilj imao povećanje političkih sloboda i hrvatske državnosti unutar SFRJ.³⁷⁴ Iz toga razloga viktorijski ogranak HRB-a odlučio se

³⁶⁴ Vukušić 2010: 349; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 220.

³⁶⁵ Vukušić 2010: 350; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁶⁶ Vukušić 2010: 412; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁶⁷ Vukušić 2010: 412; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁶⁸ Vukušić 2010: 412; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁶⁹ Vukušić 2010: 412; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁷⁰ Vukušić 2010: 412; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁷¹ Vukušić 2010: 413; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁷² Vukušić 2010: 413; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁷³ Vukušić 2010: 413; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 221.

³⁷⁴ Vukušić 2010: 413; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

prtajiti i vidjeti mogu li se njihovi zahtjevi ostvariti mirnim putem kroz Hrvatsko proljeće.³⁷⁵ Slom Hrvatskog proljeća 1971. godine prouzrokovan partijsko-vojn timer pućem na 21. sjednici Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije (CK SKJ) 1. i 2. prosinca 1971. godine ipak je nagnao viktorijski ogranak HRB-a na provedbu akcije.³⁷⁶

Nakon sloma Hrvatskog proljeća skupina od ukupno 19 diverzanata HRB-a se odlučila 5. lipnja 1972. godine okupiti u blizini austrijsko-slovenske granice kod Dravograda.³⁷⁷ Tamo je oblikovan vojni kamp u kojem su ponovili prisegu i 17. lipnja 1972. godine odabrali su vodstvo: za zapovjednika Ambroza Andrića, za glavnog vojnog predvodnika Pavu Vegara i za političkog predvodnika Adolfa Andrića.³⁷⁸ Vojni kamp su napustili 18. lipnja 1972. godine i zaputili se prema Sloveniji.³⁷⁹ Skupinu od ukupno 19 diverzanata činili su: Ambroz Andrić, Adolf Andrić, Nikola Antunac, Petar Bakula, Filip Bešlić, Vidak Buntić, Vili Eršeg, Ilija Glavaš, Đuro Horvat, Vejsil Keškić, Vinko Knez, Viktor Kancijanić, Ilija Lovrić, Stipe Ljubas, Vlado Miletić, Ludvig Pavlović, Ivan Prlić, Pavo Vegar i Mirko Vlasnović.³⁸⁰

Skupina je 20. lipnja 1972. godine ilegalno prešla granicu kod Dravograda i narednih dva dana bili su smješteni u lokalnoj šumi u blizini Dravograda.³⁸¹ Dana 22. lipnja 1972. godine postavili su barikade na cesti i zauzeli kamion tvrtke “Autoprijevoz”.³⁸² Vozaća kamiona su zarobili i krenuli put tromeđe Hrvatske, Bosne i Hercegovine, odnosno na planinu Vran. Iz nekog do danas nepoznatog razloga diverzanti su promijenili plan i zaputili se prema planini Raduši u okolini Bugojna.³⁸³ Dana 24. lipnja 1972. godine na mjesnom groblju u Lužanima diverzanti su obnovili prisegu HRB-u.³⁸⁴ Naredna dva dana skupina se skrivala na planini Raduši. Dana 26. lipnja 1972. godine došlo je do prvog sukoba između diverzanata i

³⁷⁵ Vukušić 2010: 413; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

³⁷⁶ Vukušić 2010: 413; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

³⁷⁷ Vukušić 2010: 413-414; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

³⁷⁸ Vukušić 2010: 413-414; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

³⁷⁹ Vukušić 2010: 414; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

³⁸⁰ Vukušić 2010: 414; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 222.

³⁸¹ Vukušić 2010: 414; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 224.

³⁸² Vukušić 2010: 414-415; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 224.

³⁸³ Vukušić 2010: 414-415; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 224.

³⁸⁴ Vukušić 2010: 415; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 224.

vojno-policijskih snaga SFRJ.³⁸⁵ U tom prvom sukobu život je izgubio jedan od vođa skupine Adolf Andrić.³⁸⁶ Nakon ovog događaja vojska i policija SFRJ smatrale su kako diverzantima treba suprostaviti vojnu i policijsku pričuvu koja je prvenstveno bila sastavljena od lokalnog stanovništva.³⁸⁷ Diverzanti se nisu htjeli sukobljavati s tamošnjim stanovništvom od kojih su im mnogi bili dojučerašnji sugrađani.³⁸⁸

Diverzanti HRB-a su se podijeli u skupine i odlučili se povlačiti prema jadranskoj obali gdje su trebali pokušati izvući se u Italiju zajedno s turistima.³⁸⁹ Većina diverzanata je tom prilikom uhićena i teško mučena, nakon čega su bez suđenja ubijeni.³⁹⁰ Dana 21. srpnja 1972. godine u selu Trnbusi ubijeni su Ambroz Andrić i Pavo Vegar, vođe skupine.³⁹¹ Najdalje od diverzanata je dospio Mirko Vlasnović koji se zaputio prema obiteljskoj kući u Gornjem Zemuniku, gdje je uhićen 27. srpnja 1972. godine.³⁹²

Od ukupno 19 diverzanata HRB-a, 15 ih je uhićeno i ubijeno bez suđenja, dok ih je četvero uhićeno i odvedeno pred vojni sud u Sarajevu.³⁹³ Navedena četvorka su: Mirko Vlasnović, Đuro Horvat, Vejsil Keškić i Ludvig Pavlović.³⁹⁴ Dana 21. prosinca 1972. godine pri vojnom sudu u Sarajevu osuđeni su na smrtne kazne. Vrhovni vojni sud u Beogradu je potvrdio navedene kazne za sve osim Ludviga Pavlovića kojem je kazna preimenovana u dvadeset godina strogog zatvora. Ludvig Pavlović je nakon prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj 1990. godine, premješten iz zatvora u Srijemskoj Mitrovici u Lepoglavu, nakon čega je 1991. godine pušten na slobodu.³⁹⁵ Odmah se pridružio hrvatskoj vojsci u obrambenom ratu protiv agresorske srpske vojske i JNA, te je poginuo u okolini Širokoga Brijega.³⁹⁶

³⁸⁵ Vukušić 2010: 415; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁸⁶ Vukušić 2010: 415; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁸⁷ Vukušić 2010: 415; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁸⁸ Vukušić 2010: 415-416; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁸⁹ Vukušić 2010: 415-416; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹⁰ Vukušić 2010: 416; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹¹ Vukušić 2010: 416; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹² Vukušić 2010: 416; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹³ Vukušić 2010: 417; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹⁴ Vukušić 2010: 417; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹⁵ Vukušić 2010: 417; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹⁶ Vukušić 2010: 417-418; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

Nakon sloma “Bugojanske akcije”, jugoslavenska tajna služba nastavila je s lovom na moguće suradnike HRB-a, tako su mnogi uhićeni u Hrvatskoj.³⁹⁷ Dok je obitelj Ševo jedan od primjera tog UDB-inog obračuna s hrvatskim iseljenicima.³⁹⁸

HRB je nakon “Bugojanske akcije” nastavio sa svojim političkim djelovanjem, ali više nisu organizirali diverzantske akcije na području Hrvatske.³⁹⁹ Nakon što je uspostavljena samostalna i suverena Republika Hrvatska, zbog Domovinskog rata HRB je nastavio postojati u dogovoru s prvim hrvatskim predsjednikom dr. Franjom Tuđmanom.⁴⁰⁰ Nakon što je završio Domovinski rat, HRB je raspušten 25. studenoga 1996. godine, odlukom Glavnog revolucionarnog stana HRB-a, iako dio članova HRB-a nije bio suglasan s tom odlukom.⁴⁰¹

³⁹⁷ Vukušić 2010: 418; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 225.

³⁹⁸ Vukušić 2010: 418; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 226.

³⁹⁹ Vukušić 2010: 418-419; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 226.

⁴⁰⁰ Vukušić 2010: 418-419; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 232.

⁴⁰¹ Vukušić 2001: 35; Vukušić 2010: 419; Perić-Kaselj(ur.) 2020: 232-233.

5. Zaključak

U ovom radu bio je cilj donijeti temeljni prikaz povijesti Hrvatskog oslobodilačkog pokreta. No, za razumijevanje političkog djelovanja hrvatskih emigranata po svršetku Drugog svjetskog rata potrebno je razmatrati širi kontekst koji obuhvaća slom NDH, odlazak političkog i vojnog vodstva NDH u emigraciju i političko djelovanje dr. Ante Pavelića, te promjene koje su se dogodile nakon njegove smrti unutar hrvatske iseljeničke zajednice.

NDH je bila odraz djelovanja globalnih sila i općeg ratnog stanja u Europi. S obzirom na definirane sporazume odredila je svoju sudbinu tijekom Drugog svjetskog rata. Veliki poraz sila Osovine donio je slom NDH. Dr. Ante Pavelić uvidio je da bez vojne pomoći Trećeg Reicha nije moguće obraniti se pred naletom partizanskih postrojbi Josipa Broza Tita i sovjetskom Crvenom armijom. Iz toga razloga odlučio se na povlačenje te je za sobom povukao osim državnih, političkih i vojnih dužnosnika NDH, veliki broj običnih vojnika i civila koji su na kraju ostavljeni na milost i nemilost Jugoslavenskoj armiji (JA). Unutar znanstvene literature tijekom prethodnih godina često se stvarala teorija o tome kako je dr. Ante Pavelić uspio pobjeći iz Hrvatske i skrivati se pred agentima jugoslavenske tajne službe UDB-e zahvaljujući pomoći britanske i američke tajne službe, MI6-a i CIA-a. Činjenica jest kako je dr. Ante Pavelić imao iskustvo konspirativnog života tijekom boravka u prvom iseljeništvu od 1929. do 1941. godine. Sa stvorenom mrežom poznanika u Austriji, Italiji i Argentini, ali i s dobrim odabirom suradnika, dr. Ante Pavelić je dugo odolijevao brojnim pokušajima njegovog pronalaska.

Odlaskom u inozemstvo nekadašnji prvaci *Ustaškog pokreta*, poput dr. Lovre Sušića, dr. Mate Frkovića, dr. Mehe Mehičića, Jakova Džala i Božidara Kavrana nastavljaju s političkim djelovanjem uz odobravanje dr. Ante Pavelića koji se u potpunosti povukao iz političkog života. Organizirali su "Akciju 10. travanj" ili "Kavranovu akciju" koja je na kraju nesretno završila. Dr. Ante Pavelić je 1946. godine osnovao Hrvatski državni odbor koji je trebao snažnije povezati hrvatske političke iseljenike u Italiji i Austriji, no u tome nije uspio.

Odlaskom u Argentinu dr. Ante Pavelić se okreće publicističkoj djelatnosti u sklopu dvotjednika *Hrvatska*, službenog glasila Hrvatskoga domobrana. Na nagovor svojih bliskih

prijatelja i suradnika u listopadu 1949. godine osniva Hrvatsku državotvornu stranku koja nije ispunila njegova očekivanja. Potom osniva 8. lipnja 1956. godine, Hrvatski oslobodilački pokret koji je postao najveća politička organizacija iseljenih Hrvata u svijetu.

Njegovo političko aktiviranje je označilo privlačenje pozornosti jugoslavenske tajne službe, UDB-e. UDB-a je izvršila atentat na dr. Antu Pavelića i tako pokušala obezglaviti hrvatsku iseljeničku zajednicu unutar koje je dr. Ante Pavelić uživao veliki autoritet. U tome je djelomično uspjela jer je ostala bez snažnog političkog vođe, te su se politički iseljenici disperzirali po brojnim političko-revolucionarnim organizacijama iseljenih Hrvata.

HOP nije uspio ispuniti svoje osnovne političke ciljeve, koji su prvenstveno bili vezani uz obnovu NDH na njezinim prirodnim granicama i ponovnu uspostavu ustaškog režima. Brojni članovi HOP-a tijekom vremena promijelili su svoja stajališta po pitanju NDH i *Ustaškog pokreta*, postali su svjesni kako je potrebno odbaciti politička načela koja su ih godinama odvajala i odlučili su se na zajedničko djelovanje koje je prvenstveno bilo usmjereno ka stvaranju samostalne i suverene hrvatske države.

Političko-revolucionarne organizacije iseljenih Hrvata organizirale su brojne prosvjede i diverzantske akcije protiv Jugoslavije u Hrvatskoj i inozemstvu. No, većina akcija je završila bezuspješno i s velikim brojem žrtava. Ipak, stvaranjem Hrvatskog narodnog vijeća (HNV-a) 1974. godine u Torontu, nastaje krovno tijelo hrvatskih političkih iseljenika koji su odbacili okove prošlosti, u smislu načela nekadašnjeg *Ustaškog pokreta* i različitih političkih svjetonazora. Stvoreni su preduvjeti zajedničkog djelovanja hrvatskih političkih iseljenika koji su bez obzira na brojne razlike između njih imali jedan zajednički krajnji cilj, a to je stvaranje samostalne i suverene hrvatske države s demokratskim političkim i društvenim uređenjem.

Pojedine političke organizacije iseljenih Hrvata su svojim političkim djelovanjem uvelike doprinijele stvaranju samostalne i suverene hrvatske države, Republike Hrvatske. Dr. Franjo Tuđman, prvi predsjednik Republike Hrvatske, mnogo puta je naglašavao važnost političke borbe hrvatskih iseljenika u inozemstvu, tijekom prethodnih razdoblja. Hrvatski iseljenici kao sastavni dio hrvatskog narodnog bića, materijalno i moralno su dali svoj obol i

u Domovinskom ratu. Stoga je danas potrebno detaljnije i sustavnije pristupiti istraživanju prošlosti hrvatskog iseljništva.

6. Bibliografija

Bracanović, Dolores (1960.). "S Poglavnikom na povlačenju". *Hrvatska – Spomen izdanje u počast nezaboravnog Poglavnika*, god. XIII, br. 4-7.

Cipek, Tomislav, Spehnjak, Katarina (2007.). "Disidenti, opozicija i otpor - Hrvatska i Jugoslavija 1945-1990.". *Časopis za suvremenu povijest*, Vol. 39 Br. 2.

Čizmić, Ivan, Sopta, Marin, Šakić, Vlado (2005.). *Iseljena Hrvatska*. Zagreb: Golden Marketing-Tehnička knjiga.

Čolak, Nikola (1989.). *Akcija deseti travanj u svijetlu krunskog svjedočanstva Ivana Prusca i dokumentacije*. Padova: Središnjica za proučavanje hrvatske povijesti.

Delić, Ante (2016.). *Djelovanje Ante Pavelića 1945.-1953. godine*. Zadar: Doktorski rad.

Hinić, Petar (1998.). "Političko djelovanje hrvatske emigracije u Njemačkoj kroz razdoblje komunističke vladavine, Budućnost iseljene hrvatske". Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Jareb, Jere (1978.). "Sudbina posljednje hrvatske državne vlade i hrvatskih ministara iz Drugog svjetskog rata. Prilog za studiju o hrvatskoj državnoj vladi". *Hrvatska revija*, München- Barcelona, sv. 2.

Karakaš Obradov, Marica (2011.). *Dobrovoljna i prisilna preseljenja u Hrvatskoj tijekom drugog svjetskog rata i poraća*. Zagreb: Doktorski rad.

Katalinić, Kazimir (2017.). *Od poraza do pobjede-Povijest hrvatske političke emigracije 1945.-1990.* Zagreb: Naklada Trpimir d.o.o., sv. I: 1945.-1959.

Krizman, Bogdan (1986.). *Pavelić u bjekstvu*. Zagreb: Globus.

Krolo, Tomislav (2009.). *Hrvatski politički emigrant: 1941.-1991.* Zagreb: Vlastita naklada.

Lončarević, Vladimir (2015.). "Senjski (i) književni panoptikum Branka Krmpotića". *Glas koncila*, br. 41.

Matković, Hrvoje (1994.). *Povijest Nezavisne Države Hrvatske: Kratak pregled*. Zagreb: Naklada Pavičić.

Matković, Hrvoje (1998.). *Povijest Jugoslavije: (1918.-1991.): hrvatski pregled*. Zagreb: Naklada Pavičić.

Pavelić, Ante (2015.). *Doživljaji: kako sam osnovao Nezavisnu Državu Hrvatsku*. Zagreb: Despot infinitus.

Perić-Kaselj, Marina (ur.) (2020.). *Društveno-povijesni kontekst političkog djelovanja u iseljeništvu: Organizacije, stranke, pokreti*. Zagreb.

Rover, Srećko (1995.). *Svjedočanstva i sjećanja*. Zagreb.

Sopta, Marin (2012.). *Hrvati u Kanadi, Oblikovanje hrvatske zajednice od 1945. do 1995.* Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

Šakić, Dinko (2001.). *S poglavnikom u Alpama*. Split.

Vukušić, Bože (2001.). *Tajni rat UDB-e protiv hrvatskih iseljenika iz Bosne i Hercegovine*. Zagreb: Klub hrvatskih povratnika iz iseljništva.

Vukušić, Bože (2010.). *HRB: Hrvatsko revolucionarno bratstvo: rat prije rata*. Zagreb: Klub hrvatskih povratnika iz iseljništva.